

Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van herinrichtings- en rioleringswerkzaamheden aan de Voorstraat te Vianen, gemeente Vianen

Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek

Rapportnummer: V1654
Projectnummer: V18-3831
ISSN: 1573 - 9406
Status en versie: Definitief 2.0
In opdracht van: Gemeente Vianen
Rapportage: W.J. Weerheijm, F.P.J. van Puijenbroek, D. Ijdo
Plaats en datum: Amersfoort, 3 juli 2018

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV of de gemeente Vianen

Documentbeheer			Autorisatie
Versie	Datum	Toelichting	
1.0	14 juni 2018	Versie getoetst door projectleider Vestigia en opgestuurd naar opdrachtgever	W.A.M. Hessing
2.0	3 juli 2018	Definitieve versie na beoordeling bevoegd gezag	R.M. van Heeringen

Projectgegevens		
Initiatief	Herinrichting openbare ruimte/rioleringswerkzaamheden	
Toponiem / locatie	Voorstraat Vianen	
Plaats	Vianen	
Gemeente	Vianen	
Provincie	Utrecht	
Opdrachtgever	Gemeente Vianen Postbus 46 4130 EA Vianen	
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. P. de Boer	
Oppervlakte plangebied	Ca. 1 ha / 500 m lang	
Diepte grondwerkzaamheden	Tot ca. 2,5 m -mv	
Huidig grondgebruik	Stadskern	
Onderzoeksmelding	4609665100	
Soort onderzoek	Bureauonderzoek	
RD-hoekcoördinaten van het plangebied	134770.31 / 444978.64	134770.31 / 444978.64
Kaartblad (1:25.000)	38F	
Uitvoerder en documentatie	Vestigia <i>Archeologie & Cultuurhistorie</i>	
Projectleider/Senior archeoloog	Dr. R.M. van Heeringen	
Projectmedewerkers	D. Ijdo BA F.P.J. van Puijenbroek MSc Mr. W.J. Weerheijm MA	
Uitvoering booronderzoek	n.v.t.	
Bevoegd gezag	Gemeente Vianen Postbus 46 4130 EA Vianen	
Contactpersoon	Dhr. J. van Wuijckhuijse Bedrijfsvoeringsorganisatie Vijfheerenlanden Postbus 11 4140 AA Leerdam	
Deskundige namens BG	Omgevingsdienst regio Utrecht (ODRU) Postbus 13101 3507 LC Utrecht	
Contactpersoon	Dhr. P. de Boer	
Gecontroleerd door	Vestigia (R.M. van Heeringen) d.d. 3 juli 2018	
Geaccordeerd door	Gemeente Vianen d.d.	

Inhoudsopgave

Samenvatting en advies	5
Onderbouwing advies	7
1 Projectomgeving	7
1.1 Plangebied	7
1.2 Opdracht en doel	8
1.3 Onderzoeksmethode	8
2 Verwachtingsmodel	9
2.1 Landschappelijke context	9
2.2 Archeologische context	9
2.2.1 Gemeentelijk beleid	9
2.2.2 Bekende archeologische waarden	9
2.2.3 Tweede Wereldoorlog-archeologie en het risico op het aantreffen van OCE	14
2.3 Historische context	15
2.3.1 Ontginning en ontwikkeling	15
2.3.2 Geschiedenis van Vianen	15
2.3.3 De Voorstraat	18
2.3.4 Bekende verstoringen	24
2.4 Discussie	27
2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting	30
3 Advies	33
Literatuur	35
Digitale bronnen	36
Kaarten en bijlagen	37

Afbeelding 1 Luchtfoto plangebied. Het plangebied is globaal in blauw aangegeven. Bron: Archis3.

Samenvatting en advies

In opdracht van de gemeente Vianen heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* een archeologisch bureauonderzoek verricht in het kader van de voorgenomen ingrepen aan de Voorstraat in Vianen (*kaart 1, afbeelding 1*). In deze voor de stad zo belangrijke hoofdstraat zal de riolering vervangen worden en zal het straatmeubilair worden vernieuwd. Ook zullen bomen worden gekapt en zullen op andere locaties bomen worden aangeplant. De herinrichting zal in de vorm van *design and construct* worden aanbesteed en daarom is de exacte wijze waarop de riolering vervangen zal worden (en de mogelijke impact die dit op het bodemarchief heeft) nog niet bekend. De resultaten van het onderhavige archeologisch bureauonderzoek kunnen mogelijk richting geven aan de nog te maken keuzes in de wijze van uitvoering. Het plangebied (ca. 1 ha) aan de Voorstraat ligt in de middeleeuwse kern van Vianen (AMK-nr. 15.673), waar nog weinig archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden. De geplande ingrepen zijn in detail weer-gegeven in *bijlage 2* achterin het rapport. De ingrepen hebben een maximale diepte van ca. 2,5 m beneden maaiveld; het gaat dan met name om de aanleg van de nieuwe riolering. *Afbeelding 2* toont een uitsnede van de geplande ondergrondse ingrepen ter hoogte van de Lekpoort tot aan de Lombardstraat. *Afbeelding 3* toont de profielen B en C, waaruit blijkt dat de diepere ingrepen voor de aanleg van de riolering met name in het midden van de straat gaan plaatsvinden, met aan weerszijden de oudere leidingen (zie verder *paragraaf 2.3.4*).

Op basis van het bureauonderzoek kunnen binnen het plangebied in principe op alle locaties waar gegraven gaat worden archeologische resten worden aangetroffen, al dan niet in situ. Concreet betekent dit dat binnen het plangebied archeologische resten kunnen worden aangetroffen die verband houden met de historische Lekdijk; een historische weg of dijkje van de Voorstraat en diens mogelijke voorlopers; en archeologische resten die verband houden met bewoning in de voorstedelijke fase tot aan de verstening van de rooilijn vanaf het midden van de 15^e eeuw. De grootste kans op het aantreffen van deze oudste resten van zowel de Lekdijk, de Voorstraat en bewoningsresten, bestaat in het noorden van het plangebied, tussen de Lekpoort, tot voorbij de Lombardstraat/Stadhuisstraat. Uiteraard kunnen archeologische resten overal langs de Voorstraat worden aangetroffen, maar de kans wordt hier het grootst ingeschat. Verder kan worden opgemerkt dat in het noorden van het plangebied, globaal tussen Voorstraat 41 en 47, op de kaart van Van Deventer (ca. 1565) en van Bleau (ca. 1648) midden op straat een solitaire boom staat afgebeeld, die niet meer zichtbaar is op de Kadasterkaart van 1811-1832. De boom was mogelijk geplant ter herdenking van een bijzondere gebeurtenis. Een ander gedeelte van de Voorstraat met archeologische potentie is het gebied rond de Grote Kerk. Belangrijke vraag hierbij is of de voorloper(s) van kerk op een terpje heeft gelegen, en of hier sprake was van omringende bebouwing (en mogelijk de resten van een kerkhofmuur en menselijke begravingen).

Op basis van de aangeleverde profielen gaat de gemeente uit van diverse ingrepen die grotendeels relatief oppervlakkig zijn, zoals het aanpassen van de verharding, kappen en planten van bomen etc. Verder zal een aantal kleinere ingrepen aan kabels en leidingen worden uitgevoerd die grotendeels plaatsvinden binnen zones die in het verleden al enkele malen geroerd zijn geweest door de aanleg en vervanging van de riolering en andere kabels en leidingen. De aangeleverde profielen tonen dat de geplande ligging van het DWA riool deels ter hoogte ligt van bestaande of reeds vervangen leidingen; de geplande ligging van het bovendien iets dieper gelegen HWA riool centraal in het wegcunet lijkt op basis van het archief onderzoek en de KLIC gegevens in grond te liggen die (in ieder geval in de 20^e eeuw) nauwelijks geroerd lijkt. Dit nieuwe HWA riool zal volgens de aangeleverde profielen naar verwachting worden aangelegd vanaf de kruising van de Kortendijk/ Langendijk richting het zuiden tot aan de kruising met de Korte Kerkstraat. Binnen het plangebied ter hoogte van de Grote Kerk zijn slechts oppervlakkige en kleinschalige ingrepen gepland.

Advies

Gezien deze archeologische verwachting wordt geadviseerd om een opgraving - variant archeologische begeleiding uit te voeren om eventuele archeologische resten in kaart te brengen, vondstmateriaal veilig te stellen en profielen te documenteren. Het lijkt niet nuttig of kosten efficiënt om deze archeologische begeleiding tijdens de volledige duur en bij alle grondroerende werkzaamheden uit te voeren. Het verdient de voorkeur om voorafgaand aan de werkzaamheden in overleg met de gemeente, aannemer en de ODRU als adviseur van het bevoegd gezag, te bepalen waar de grootste kans bestaat op kenniswinst. Dat zal met name neerkomen op de locaties waar de grotere en diepere ontgravingen gaan plaatsvinden. Op basis van bovenstaande verdient het waarschijnlijk de voorkeur om bij aanvang van het project één of enkele malen aanwezig te zijn bij de aanleg van het DWA riool, bij voorkeur in het meest noordelijke deel of het meest zuidelijke deel van het plangebied (tussen de kruising van de Kortendijk/ Langendijk richting het zuiden tot iets voorbij de Lombardstraat, en het gedeelte tussen het Stedelijk Museum/VVV tot aan de kruising met de Korte Kerkstraat), om te bepalen wat de potentie is van het archeologisch onderzoek op deze locaties. Het uitgraven van de leidingsleuf voor het HWA riool heeft de grootste potentie, zowel qua mogelijke intactheid van de ondergrond, als qua breedte en diepte van de ingrepen. Geadviseerd wordt om de aanleg van dit riool een archeologische begeleiding uit te voeren, waarbij niet alleen de aandacht uitgaat naar eventuele archeologische vondsten en sporen, maar waarbij ook op regelmatige afstand van elkaar profielen worden gedocumenteerd. Het verdient tevens de voorkeur om over de lengte van het plangebied tijdens de werkzaamheden aanvullende boringen te zetten om meer inzicht te krijgen in de bodemopbouw, met name met het oog op eventuele oude weg- of dijklichamen, bewoningslagen en ophogingspakketten. Gezien de verwachte puinverharding in de bovengrond zou dit bijvoorbeeld kunnen plaatsvinden vanaf de bodem van de uitgegraven sleuf voor het HWA riool, in aanvulling op de gedocumenteerde profielen in de sleuf.

Voorafgaand aan een eventuele archeologische begeleiding dient eerst een Programma van Eisen te worden opgesteld dat de goedkeuring behoeft van het bevoegd gezag, de gemeente Vianen, en een Plan van Aanpak dat goed dient te worden afgestemd met de civiele aannemer. Voor de onderzoeksvragen wordt verwezen naar de gemeentelijke archeologische onderzoeksagenda. Mogelijke onderzoeksvragen die door middel van het onderzoek kunnen worden beantwoord zijn:

- Zijn binnen het plangebied nog resten aan te treffen van de historische Lekdijk? Zo ja, wat is de opbouw en zijn er verschillende fases aan te geven?
- Was er sprake van een prestedelijke kern van Vianen (lintbebouwing langs de Lekdijk) en kan de omvang worden vastgesteld?
- Had de stadsplattegrond van Vianen een vooropgezet plan, of bouwde de plattegrond voort op prestedelijke verkavelingsstructuur?
- Heeft de Voorstraat een prestedelijke voorganger gekend?
- Hoe heeft deze prestedelijke kern van Vianen zich verder ontwikkeld?
- Wat is de ontwikkeling van de bebouwing en bewoningsactiviteiten langs de Voorstraat tot aan de vorming van de huidige versteende rooilijn vanaf het midden van de 15^e eeuw?

Het bevoegd gezag, de gemeente Vianen, dient eerst over het advies in dit rapport een besluit te nemen. Wanneer het bevoegd gezag besluit dat vervolgonderzoek niet noodzakelijk is en het plangebied wordt vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkelingen, blijft de meldingsplicht archeologische toevalsvondst of waarneming van kracht (Erfgoedwet, artikel 5.10 Archeologische toevalsvondst). Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens eventueel grondverzet een archeologische 'toevalsvondst' wordt gedaan, is het wenselijk de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht om hiervan zo spoedig mogelijk melding te doen bij het bevoegd gezag, de gemeente Vianen, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

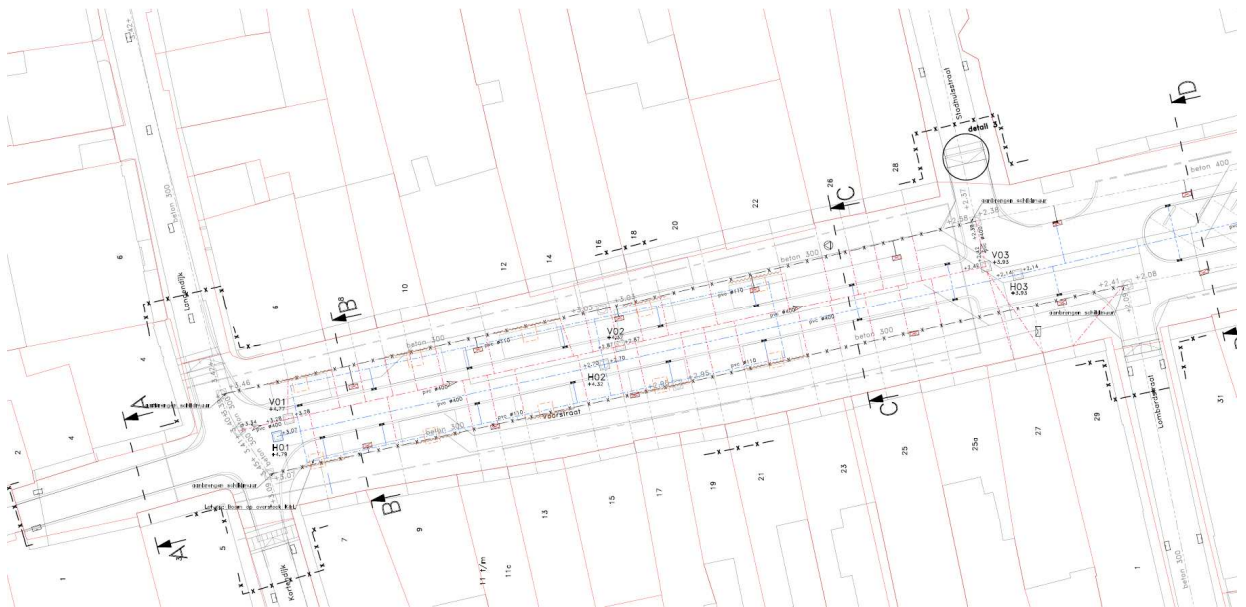
Onderbouwing advies

1 Projectomgeving

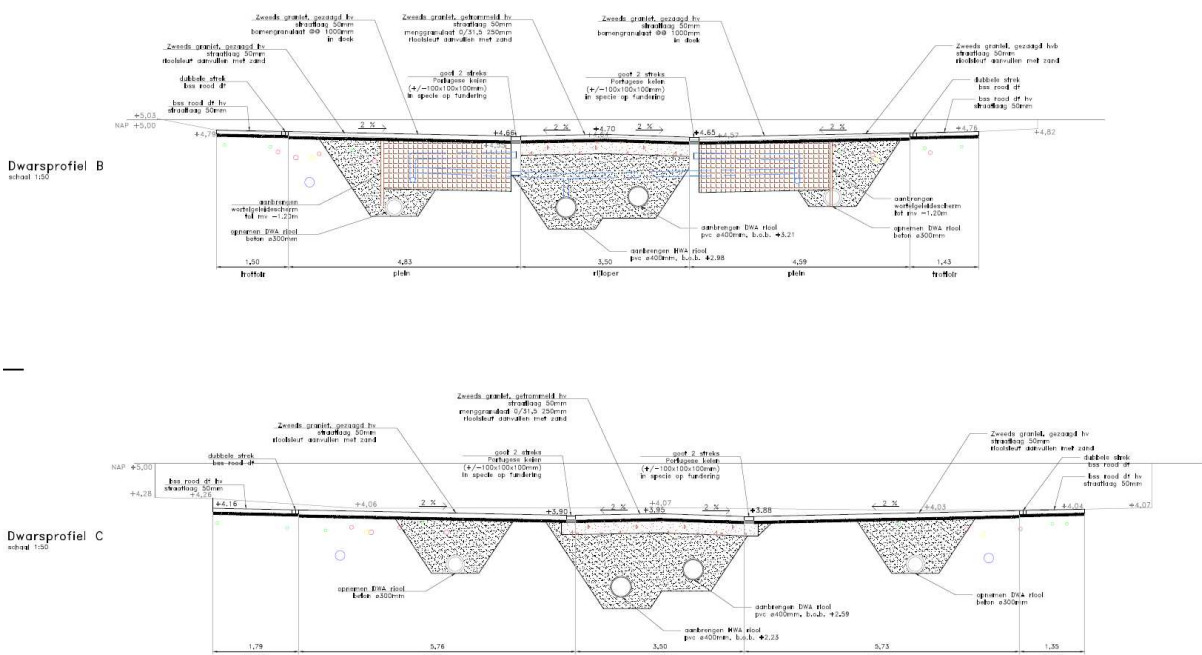
1.1 Plangebied

In opdracht van de gemeente Vianen heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* een archeologisch bureauonderzoek verricht in het kader van de voorgenomen ingrepen aan de Voorstraat in Vianen (*kaart 1, afbeelding 1*). In deze voor de stad zo belangrijke hoofdstraat zal de riolering vervangen worden en zal het straatmeubilair worden vernieuwd. Ook zullen bomen worden gekapt en zullen op andere locaties bomen worden aangeplant. De herinrichting zal in de vorm van *design and construct* worden aanbesteed en daarom is de exacte wijze waarop de riolering vervangen zal worden (en de mogelijke impact die dit op het bodemarchief heeft) nog niet bekend. De resultaten van het onderhavige archeologisch bureauonderzoek kunnen mogelijk richting geven aan de nog te maken keuzes in de wijze van uitvoering. Het plangebied (ca. 1 ha) aan de Voorstraat ligt in de middeleeuwse kern van Vianen (AMK-nr. 15.673), waar nog weinig archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden.

De geplande ingrepen zijn in detail weergegeven in *bijlage 2* achterin het rapport. De ingrepen hebben een maximale diepte van ca. 2,5 m beneden maaiveld; het gaat dan met name om de aanleg van de nieuwe riolering. *Afbeelding 2* toont een uitsnede van de geplande ondergrondse ingrepen ter hoogte van de Lekpoort tot aan de Lombardstraat. *Afbeelding 3* toont de profielen B en C, waaruit blijkt dat de diepere ingrepen voor de aanleg van de riolering met name in het midden van de straat gaan plaatsvinden, met aan weerszijden de oudere leidingen (zie verder paragraaf 2.3.4.).

Afbeelding 2 Uitsnede mogelijke ondergrondse inrichtingsschets aan de noordzijde van de Voorstraat. Bron: Gemeente Vianen.

Afbeelding 3 Profielen bij afbeelding 2 met diepteligging geplande ingrepen. Bron: Gemeente Vianen.

1.2 Opdracht en doel

Op 15 mei 2018 is per-mail door de gemeente Vianen aan Vestigia opdracht verleend tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek. Doel van het archeologisch bureauonderzoek is vast te stellen of er in het plangebied sprake is (of kan zijn) van archeologische resten die door de ingrepen verstoord dreigen te worden en, indien mogelijk, uitspraken te doen over de waarde hiervan in termen van fysieke en inhoudelijke kwaliteit zoals zeldzaamheid en gaafheid.

1.3 Onderzoeksmethode

Het onderhavige vooronderzoek bestaat uit een archeologisch bureauonderzoek conform de richtlijnen van de KNA versie 4.0. Naast de gebruikelijke bronnen conform de KNA is gebruik gemaakt van:

- Informatie aangeleverd door dhr. J. van Wuijckhuijse, sr. Projectleider van de bedrijfsvoeringsorganisatie Vijfheerenlanden;
- Locatie bezoek (1 juni 2018), inclusief een bezoek aan het Stedelijk Museum Vianen;
- Archief onderzoek bij het Regionaal Historisch Centrum (RHC) Zuidoost Utrecht in Wijk bij Duurstede (6 juni 2018). Vestigia is dhr. D. de Ruiter van het RHC erkentelijk voor alle medewerking;
- De gemeentelijke archeologische beleidskaart,¹ de gemeentelijke archeologische onderzoeksagenda,² en de digitale erfgoedwaardenkaart 'Vianens verleden verzameld'.³
- Informatie verkregen van de Historische vereniging 'Het Land van Brederode'; tevens is de website van de vereniging geraadpleegd. Vestigia is de Historische vereniging, en in het bijzonder dhr. H. Leeuwenberg, erkentelijk voor de medewerking.⁴

¹ Huizer *et al.* 2007.

² Kloosterman 2011.

³ Vianens verleden verzameld (de Erfgoedwaardenkaart): <http://geo.raap.nl/vianen/erfgoed/>.

⁴ E-mail communicatie dhr. L. Leeuwenberg, d.d. 20 juni 2018.

2 Verwachtingsmodel

2.1 Landschappelijke context

Vianen bevindt zich in het Utrechtse rivierengebied. In het Holoceen zijn de voornaamste afzettingen ontstaan door de rivieren die erlangs stroomden, met name de Lek. De fluviatiele afzettingen uit het Holoceen, de Formatie van Echteld, worden verwacht tot een diepte van 11 meter beneden maaiveld.⁵

Tijdens het Holoceen stroomden de meeste rivieren meanderend door het landschap. Hierbij was er sprake van een enkele bedding. In het midden van de stroom was de stroomsnelheid het grootste; hier werden ook de meest grove sedimenten afgezet zoals grof zand en fijn grind. Op de oevers werd enkel sediment afgezet tijdens overstromingen. Omdat het water daar een grote snelheidsvermindering heeft word ook grof sediment afgezet. Het sediment heeft echter een kleinere korrelgrootte dan de geulafzettingen. Buiten de oevers nam de stroomsnelheid af waardoor in het buitengebied enkel zware klei werd afgezet. De buitengebieden werden komgebieden genoemd. Hier kon veengroei ontstaan bij rustige periodes met weinig actieve overstromingen.⁶

Binnen het plangebied kunnen oever- en geul- en komafzettingen worden aangetroffen van de rivier de Lek. Deze rivier was binnen het plangebied actief vanaf circa 50 na Christus. Actieve sedimentatie van oeverafzettingen eindigde rond 900 na Christus. In het zuidelijk deel van het plangebied worden enkel komafzettingen verwacht.⁷ De geul- en oeverafzettingen lagen hoger in het landschap en hadden deze gebieden minder last van overstromingen. Daarom hebben deze geomorfologische eenheden een hogere archeologische verwachting dan de omliggende komgebieden. De kans op overstromingen van de Lek werd, afgezien van vele dijkdoorbraken, ingeperkt nadat de rivier werd ingedamd in 1200.⁸

2.2 Archeologische context

2.2.1 Gemeentelijk beleid

De gemeente Vianen beschikt sinds 2007 over een gemeentelijke archeologische beleidskaart die in 2011 door RAAP Archeologisch Adviesbureau is geactualiseerd.⁹ Volgens de huidige archeologische beleidskaart ligt het plangebied in een zone aangeduid met categorie AWG 2 (Archeologisch Waardevol Gebied): terreinen van archeologische waarde. Hier zijn geen bodemingrepen toegestaan. De categorie AWG 2 kan onderverdeeld worden in vier subcategorieën. Het plangebied behoort tot de subcategorie archeologisch monument historische kern.

2.2.2 Bekende archeologische waarden

Voor de archeologische gegevens omtrent het onderhavige plangebied is eerst het Archeologisch Informatiesysteem (Archis) geraadpleegd, dat alle geregistreerde archeologische monumenten, onderzoeken, waarnemingen en vondsten bevat. Archeologische monumenten zijn terreinen met een (hoge/zeer hoge) archeologische waarde, die ofwel fysiek (wettelijk en juridisch) beschermd worden, ofwel een planologische bescherming hebben waarbij in het bestemmingsplan voorschriften voor het gebruik zijn opgenomen. Archeologische waarnemingen zijn meldingen van archeologische vondsten en/of sporen van bijvoorbeeld nederzettingen, grafvelden, akkersystemen, heiligdommen, enz., die niet

⁵ Berendsen, 1996; De Mulder *et al.* 2003.

⁶ Berendsen, 1996.

⁷ Cohen *et al.* 2012.

⁸ Berendsen, 1996.

⁹ Sprangers *et al.* 2011.

nader onderzocht en gewaardeerd zijn. Archeologische vondstmeldingen zijn meldingen die nog niet zijn gecontroleerd om in het systeem te worden opgewaardeerd tot een waarneming.

Het plangebied ligt binnen een archeologisch monument, het AMK-terrein 15.673, de oude stads- of dorpskern van Vianen uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd. Ten noordwesten van het oude centrum van Vianen ligt het AMK-terrein 15.360, eveneens met datering Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd. Op dit AMK-terrein heeft het voormalige kasteel Batestein gestaan. Het kasteel is in 1697 afgebrand; de toren Saint Pol werd in 1771 en het overige deel in 1828 grotendeels gesloopt. Alleen de Hofpoort en een pomp uit 1648 zijn over gebleven.

Binnen de historische kern van Vianen en het voormalige kasteel terrein, zoals weergegeven met de AMK-terreinen 15673 en 15360, zijn in totaal 23 vondstlocaties (Archis3)/waarnemingen (Archis2) geregistreerd (zie *tabel 1* en *kaart 4*) die een beeld geven van de vondsten binnen en in de directe omgeving van het plangebied. Er is slechts één vondstlocatie die zich binnen de begrenzing van het plangebied bevindt (Archis3: 3109552100 / Archis2: 26085).

	Archis3 zaak ID/ Archis2	Periode begin	Periode eind	Materiaal	Opmerkingen
1	3103890100 / 23216	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	Resten van het oude slot Batestein; tweede helft 14 ^e eeuw	
		Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	Inrijpoort en Hofpoort van kasteel Batestein; tweede helft 17e eeuw	
2	2841759100 / 26081	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	Een uit was gevormde miskelk, menselijk bot, steen	Vondsten gedaan bij opgravingswerk in de resten van het Oude Vrouwenhuis en toebehorende kapel
3	3109552100 / 26085	Late IJzertijd	Romeinse Tijd	Handgevormd aardewerk	Gevonden in de tuin van de fam. Breedveld uit Brandwijk. De grond uit deze tuin is echter afkomstig van achter de kerk van Vianen.
		Romeinse Tijd	Romeinse Tijd	Gedraaid aardewerk	Idem
4	2027440100 / 45100	Late Middeleeuwen	Nieuwe Tijd Midden	Houtskool, mortel en bouw materiaal	Vondsten gedaan bij boor- en geofysisch onderzoek naar kasteel Batestein
5	3197608100 / 402689	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	Aardewerk	Aangetroffen bij het uitgraven van een kelder tegen de binnenzijde van de vroegere stadsmuur. Onder de plavuizen bleek een loze ruimte aanwezig te zijn waarin water stond (waarschijnlijk een waterput)
		Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	Aardewerk, steengoed	Idem

6	2164744100 / 410499	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd	Hout, zaad, kalksteen/mergel, ijzer, dierlijk bot, aardewerk, schelp, leisteen	Vondsten aangetroffen bij de opgraving aan het Hofplein op het terrein van kasteel Batestein
		Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	Aardewerk	Idem
		Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	Aardewerk, steengoed	Idem
		Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	Lood, glas, aardewerk, baksteen, kalksteen, zandsteen	Idem
7	2164744100 / 410501	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd	Glas	Idem
		Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	Steengoed	Idem
8	2164744100 / 410503	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd	Glas, dierlijk bot, ijzer, gedraaid aardewerk, schelp	Idem
		Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	Aardewerk	Idem
		Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	Aardewerk, steengoed	Idem
9	2164744100 / 410505	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd	Steen	Idem
10	2164744100 / 410507	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	Steengoed, ijzer, hout, aardewerk	Idem
		Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd	Zandsteen, dierlijk bot, gedraaid aardewerk, schelp, kalksteen, baksteen	Idem
		Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	Steengoed	Idem
		Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	Steengoed	Idem
		Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	Aardewerk	Idem
11	2164744100 / 410509	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	Aardewerk	Idem
		Late Middeleeuwen	Nieuwe Tijd	Glas	Idem
		Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd	Leer, leisteen, schelp, hout, dierlijk bot, kalksteen	Idem
		Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	Aardewerk	Idem
		Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd Midden	Aardewerk	Idem

		Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	Textiel, aardewerk, leer, koper, steengoed, ijzer	Idem
12	3233036100 / 411431	Vroeg Romeinse Tijd	Nieuwe Tijd Laet	Stenen muur	Aangetroffen tijdens sonderingsonderzoek bij Voorstraat 26 - achter/Badhuisstraat
13	2158353100 / 412272	Late Middeleeuwen A	Nieuwe Tijd Laet	Aardewerk	Aangetroffen tijdens de verbreding van de noordstadsgracht van het kasteel Batestein
		Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	Aardewerk, baksteen, steengoed, plavuiz	Idem
		Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden	Aardewerk	Idem
		Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Laet	Hout, steen	Idem
		Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	Aardewerk	Idem
		Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd laet	Aardewerk	Idem
		Nieuwe Tijd Midden	Nieuwe Tijd laet	Steengoed, baksteen, aardewerk	Idem
14	3253465100 / 420491	Late Middeleeuwen	Nieuwe Tijd Vroeg	Menselijk bot	Aangetroffen tijdens werkzaamheden in de Grote Kerk in de jaren 50 van de twintigste eeuw
15	3254315100 / 420718	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden	Zandsteen	Aangetroffen tijdens de bouw van een watertoren in 1909
		Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Vroeg	Aardewerk	Idem
		Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	Aardewerk	Idem
16	3254323100 / 420720	Late Middeleeuwen B	Late Middeleeuwen B	Stenen fundering	Aangetroffen tijdens de afbraak van de Vlessinghal voor huizenbouw
17	3254348100 / 420724	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	Resten van de oude stadsmuur	Aangetroffen bij graafwerkzaamheden voor de aanleg van twee slibbakken
18	3257426100 / 422268	Nieuwe Tijd Vroeg	Nieuwe Tijd Midden	Eivormige waterput	Aangetroffen bij de aanleg van riolering op het achterterrein van de in aanbouw zijnde nieuwbouw van het stadhuis

19	3261346100/ 424373	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Midden	Oude funderingsresten van Kasteel Batestein	Structuren onderzocht tijdens saneringsonderzoek in 1989
20	3261346100 / 431781	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Vroeg	Dierlijk bot	De archeologische resten hebben betrekking op de bebouwing aan de Voorstraat
21	2288667100 / 435429	Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	Gedraaid aardewerk	Aangetroffen tijdens de aanleg van nieuwe riolering op de locatie Weesdijk
		Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	Bouwmateriaal, glas	Idem
22	2347383100 / 441459	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	Aardewerk	Aangetroffen bij het uitgraven van een bouwput ten behoeve van de bouw van een schuur
		Nieuwe Tijd Laet	Nieuwe Tijd Laet	Aardewerk	Idem
23	2413381100 / 442997	Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd	Glas, koper, mortel, vaatwerk, baksteen, natuursteen, ijzer, leisteel, dierlijk bot, dakpan	Aangetroffen in plangebied Blauwpoort. Het terrein hoort bij het voormalige kasteel Batestein
		Late Middeleeuwen B	Nieuwe Tijd Vroeg	Plavuis	Idem
		Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	Glas	Idem

Tabel 1 Vondstlocaties binnen AMK-terreinen 15673 en 15360. Bron: Archis3.

Uit *tabel 1* blijkt dat er zowel vondsten/waarnemingen zijn gedaan in de stadskern van Vianen als op het terrein van het voormalige kasteel Batestein. Helaas zijn er geen vondsten of waarnemingen gedaan in het plangebied, de Voorstraat, zelf. Bijna alle vondstlocaties in Archis3 kunnen geplaatst worden in de periodes Late Middeleeuwen tot en met Nieuwe tijd, en houden verband met de historische bewoning binnen de oude kern van Vianen. Er zijn slechts twee uitzonderingen: Archis3: 3109552100 / Archis2: 26085 en Archis3: 3233036100 / Archis2: 411431. Vondstlocatie 3109552100 betreft een vondst bestaande uit zowel handgevormd als gedraaid aardewerk daterend uit de Late IJzertijd en Romeinse Tijd. De datering Late IJzertijd is niet zeker, maar wel waarschijnlijk. Het aardewerk is door leden van de AWN in 1967 aangetroffen in de tuin van familie Breedveld uit Brandwijk, een dorp ca. 30 kilometer verwijderd van Vianen. Oorspronkelijk is de aarde afkomstig 'uit de buurt van de sportvelden gelegen achter de centrale kerk te Vianen'.¹⁰ Het gaat hier waarschijnlijk om de Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemelopneming kerk. De vondstlocatie in Archis3 naast de Grote Kerk is waarschijnlijk foutief. Vondstlocatie 3233036100 betreft een muur daterend van de Vroeg Romeinse tijd tot Nieuwe Tijd Laet. Dit is een erg brede datering voor een enkele muur waar nauwelijks archeologisch onderzoek naar is verricht. Het betreft waarschijnlijk muurwerk uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd.

¹⁰ Louwe Kooijmans 1974.

In het kader van dit bureauonderzoek is nog informatie opgevraagd bij de Historische vereniging 'Het Land van Brederode'. Bij de vereniging is niets bekend omtrent eventuele niet-gemelde archeologische vondsten.¹¹

In de omgeving van de Voorstraat is eerder archeologisch en bouwhistorisch onderzoek verricht. In opdracht van de Gemeente Vianen heeft BAAC in 2004 een bouwhistorische verkenning van vier panden in de binnenstad, Voorstraat 32, 34, 36 en Kerkstaat 9 uitgevoerd.¹² Uit het onderzoek is het advies voortgekomen om de panden en toebehorende constructies te behouden en de individualiteit van ieder gebouw te waarborgen.

In 2007 is door BAAC een archeologische begeleiding, inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven en een Definitief Archeologisch Onderzoek uitgevoerd op de nieuwbouw- locatie van het stadhuis te Vianen.¹³ Bij het onderzoek zijn sporen, structuren en vondsten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aangetroffen.

In opdracht van de gemeente Vianen heeft RAAP in 2010 een actualisatie van de archeologische verwachtings- en beleidskaart van de gemeente Vianen uitgevoerd.¹⁴ Hieruit zijn nieuwe verwachtings- en archeologische beleidskaarten ontstaan.

In 2010 heeft het ADC in opdracht van de gemeente Vianen een archeologische begeleiding uitgevoerd ten behoeve van de aanleg van een nieuwe riolering op de locatie Weesdijk in Vianen.¹⁵ In het onderzoeksgebied zijn sporen, het gaat daarbij voornamelijk om muurresten en uitbraaksleuven, aangetroffen die uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd dateren.

In 2012 is door De Steekproef een archeologisch booronderzoek uitgevoerd op de locatie Blauwpoort. Een jaar later volgde De Steekproef het hiervoor besproken booronderzoek op met een proefsleuvenonderzoek in opdracht van het College van Kerkrentmeesters van de PKN-gemeente Vianen.¹⁶ Tijdens het onderzoek zijn muurresten en een uitbraaksleuf aangetroffen. Het vondstmateriaal dateert uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

2.2.3 Tweede Wereldoorlog-archeologie en het risico op het aantreffen van OCE

Op de deelkaart van de gemeentelijke archeologische beleidskaart 'Archeologische vindplaatsen- en verwachtingskaart Tweede Wereldoorlog' staat aangegeven dat het plangebied een potentiële vindplaats is voor het type "fort". Dit is een generieke aanduiding die verder niet van invloed is op de archeologische verwachting van het plangebied. Ten oosten van de kern van Vianen ligt de *Hintere Wasserstellung*.¹⁷ De *Hintere Wasserstellung* was een Duitse waterlinie die bedoeld was om een invasie vanuit de kuststreek te vertragen. De waterlinie is nooit tot stand gekomen wegens gebrek aan mankracht, materiaal en werktuigen.¹⁸ De waterlinie heeft geen invloed op de archeologische verwachting in het plangebied.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben er in de kern van Vianen geen grondgevechtshandelingen plaatsgevonden. Wel is tijdens de Tweede Wereldoorlog Vianen en omgeving (met name de Lekbrug)

¹¹ E-mail communicatie dhr. L. Leeuwenberg, d.d. 20 juni 2018. Met betrekking tot onze navraag omtrent de vroegste ontwikkeling van Vianen werd verwezen naar o.a. Leeuwenberg 2016.

¹² Bimmel/Oldenmenger 2004.

¹³ Van der Mark *et al.* 2009.

¹⁴ Sprangers *et al.* 2011.

¹⁵ Jezeer/de Leeuwe 2012.

¹⁶ Tulp/Dijk 2013.

¹⁷ Indicatieve Kaart Militair Erfgoed: <http://www.ikme.nl/>.

¹⁸ <http://atlantikwallplatform.eu/nl/inleiding/landschap/waterlinie>.

door zowel de Duitsers als de geallieerden gebombardeerd. Op basis van ter beschikking gestelde literatuurgegevens kan worden vastgesteld dat hotel Hartman waar tijdens de oorlog Duitsers verbleven, tijdens een bombardement op 29 november 1944 compleet is verwoest door een vliegtuigbom.¹⁹ In de buurt van het plangebied bij de Badhuisstraat is waarschijnlijk sprake (geweest) van een blindganger in de bodem. Voor een uitgebreid verslag van de bombardementen zie het betreffende OCE-rapport.²⁰ De kans op het aantreffen van blindgangers binnen de Voorstraat wordt vooralsnog laag ingeschat.

2.3 Historische context

2.3.1 Ontginning en ontwikkeling

In de omgeving van Vianen vonden reeds vóór het jaar 1000 de eerste ontginningen en bewoning plaats op de Hagesteinse stroomrug. Op een brede en twee tot drie meter hoge stroomrug zijn rond Everdingen, Hagestein en Helsdingen nog oude blokverkavelingen te herkennen. Rond het jaar 1100 moeten de eerste strookvormige ontginningen vanaf de Hagesteinse stroomrug en de Lekdijk zijn voltooid. Rond Helsdingen ontgonnen monniken van het klooster Oostbroek de polders Bloemendaal en Monnikenhof. Bij het huidige Vianen werden vanaf de Lekdijk strookverkavelingen uitgezet. In Hagen, ten oosten van Vianen, gebeurde dit vanaf de Lekdijk met de Hoevensloot (bij de huidige Hagenweg) als achtergrens.²¹

2.3.2 Geschiedenis van Vianen

Vianen wordt voor het eerst genoemd in een acte, afkomstig uit 1271, waarin heer Sweder van Beusichem marktrecht verkrijgt van de Utrechtse bisschop Jan van Nassau. Met dit recht was van Beusichem gemachtigd om twee keer per jaar een markt te organiseren in de omgeving van zijn burcht Kasteel op de Bol. Dit kasteel lag 350 meter ten zuiden van de agrarische nederzetting Vianen, waarvan de omvang en verder exacte ligging vooralsnog onbekend is. De nederzetting werd tot marktplaats benoemd. Hiermee werd een start van ontwikkeling ingeluid die in volgende eeuwen zou voortduren.²²

Aan het begin van de 14^e eeuw werd Willem van Duivenvoorde, een aanverwant van Sweder van Beusichem, heer van Vianen. In de jaren 1335 en 1336 zorgde hij ervoor dat Vianen stadsrechten verkreeg. Tevens werd de stad onder zijn heerschappij ontwikkeld tot vestingstad en stelde hij het college van richter en schepenen aan als bestuur van de stad. Rond 1336 ontwierp hij het huidige stratenpatroon, met de Voorstraat als centrale as, en de huidige perceelverdeling.²³ Uit archeologisch onderzoek is gebleken dat er reeds een vorige perceelverdeling aanwezig was van voor 1350 in pre-stedelijke context.²⁴ Met het ontwerpen van een nieuwe perceelverdeling legde van Duivenvoorde de basis voor de bouw van een vesting. De bouw van een vesting was noodzakelijk, omdat de graaf van Holland van mening was dat Vianen, gelegen aan de Lek, een strategische plek in het landschap innam en zodoende het omliggende land kon verdedigen tegen vijandelijke invallen en kon concurreren met Utrecht. De vesting bestond uit een kasteel, verdedigingswerken, torens, grachten en poorten. Het eerder genoemde Kasteel op de Bol werd gesloopt en rond 1370 vervangen door het nieuwe kasteel Batestein ten noordwesten van de stadsmuren (*afbeelding 4*).

In de hierop volgende eeuw kwam Vianen in eigendom van het adellijk huis Brederode. Onder leiding van de heren van Brederode van 1414 tot 1679 maakte Vianen een bloei mee op economisch gebied en

¹⁹ Ter plaatse van de huidige Voorstraat nr. 19-23.

²⁰ Derksen 2010.

²¹ Blijdenstijn 2015.

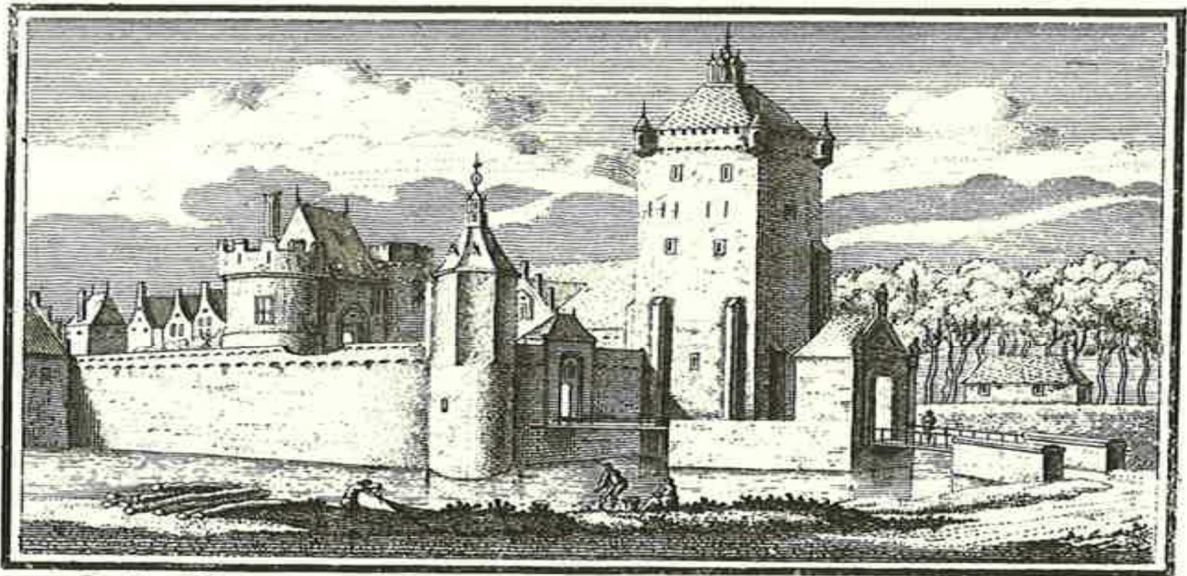
²² Blijdenstijn 2015.

²³ Heniger 1978.

²⁴ Van der Mark *et al.* 2009.

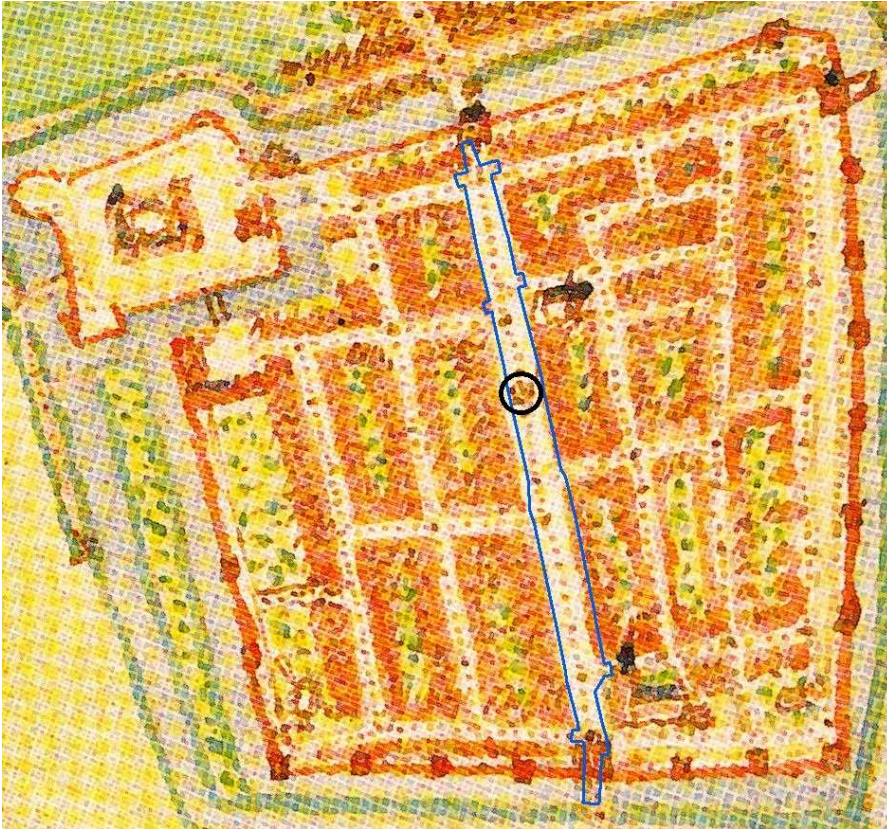
groeide uit tot een welvarende stad. Uit deze tijd stamt de steenbouw langs de Voorstraat die hedendaags nog aanwezig is.

Ten tijde van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was Vianen een vrije heerlijkheid. Dit betekende dat Vianen niet behoorde tot de Republiek, maar tot het Duitse Rijk. De heerlijkheid werd echter nog steeds beschouwd als onderdeel van de Republiek en moest hier jaarlijks geld aan betalen. In 1725 ging Vianen behoren tot het gewest Holland nadat de Staten van Holland en West-Friesland de stad had gekocht. Vianen verloor haar vrije heerlijkheid status in 1795 ten tijde van de Bataafse Republiek en behoorde hierdoor nu officieel tot Nederland. Van de verdedigingswerken is tegenwoordig weinig over. Aan het begin van de 19^e eeuw heeft er sloopwerk plaatsgevonden waarbij de stadsmuren, een tweetal poorten, en kasteel Batestein zijn afgebroken. Slechts de Lek- en Hofpoort zijn vandaag de dag nog te aanschouwen.

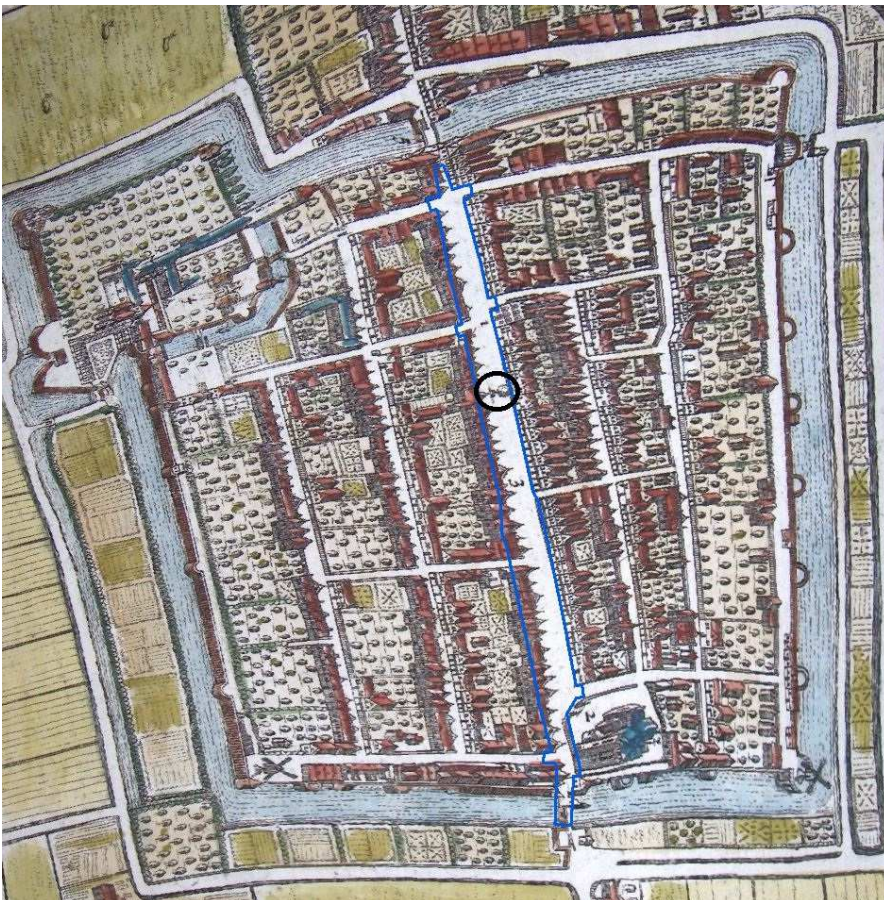

Het Slot BATESTEIN te Vianen met zynen zwaren en vierkanten toren S^t. Pol, volgens oude Schryvers Gesticht in 't Jaer 1290, en Volbent overbrent het Jaer 1372. Het Kasteel is wegens het sluyten der Ryswyker Vredesveringe ten deel verafgebrant, zynen gedaente was aldus in 't Jaer 1607.

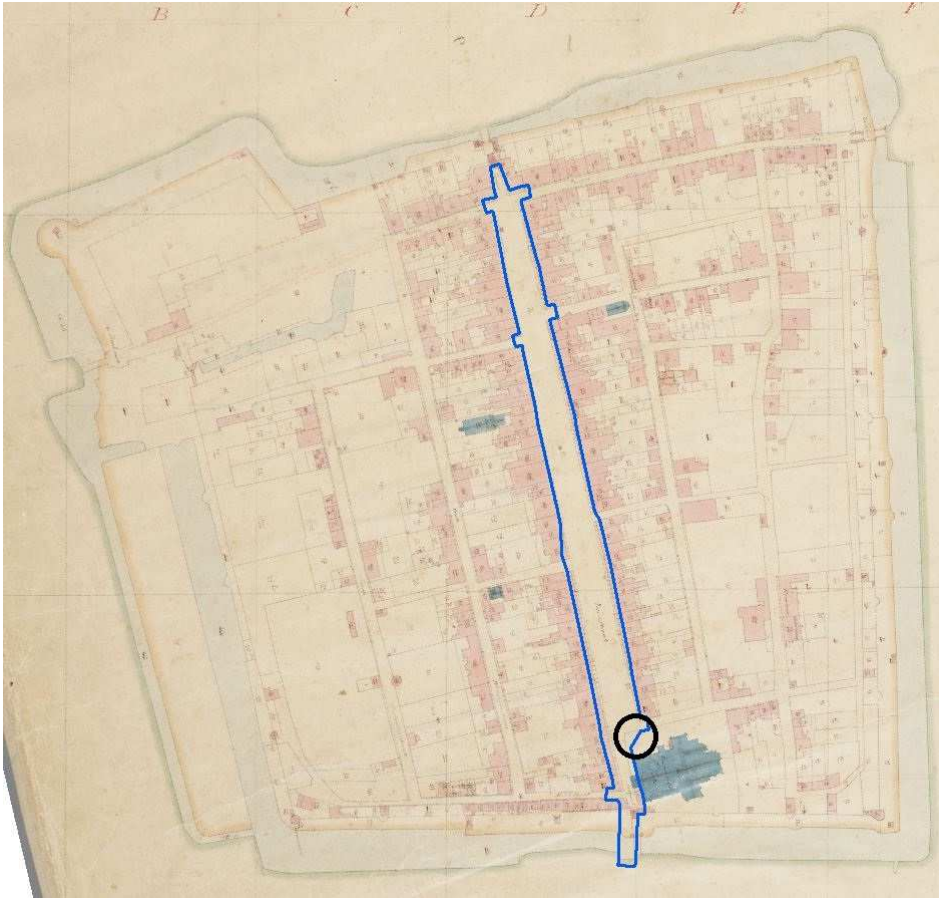
Afbeelding 4 Historische prent van kasteel Batestein uit 1607 gemaakt door Abraham Rademaker. Bron: Rijksmuseum.

Afbeelding 5 Historische kaart van Vianen gemaakt door Jacob van Deventer uit ca. 1565. De kaart is de oudste gedetailleerde weergave van Vianen. Dit is één van de twee kaarten van Vianen die gemaakt zijn door Van Deventer. Op deze kaart staan twee grachten afgebeeld. Op de andere slechts één. Het plangebied staat globaal in blauw aangegeven. In het zwart omcirkelde gebied staat de locatie van een boom aangegeven. Deze locatie komt terug op de kaart van Blaeu. Zie paragraaf 2.3.3 voor meer informatie hierover. Bron: Gemeente Vianen.

Afbeelding 6 Historische kaart van Vianen gemaakt door Joan Blaeu uit 1648. De kaart laat zien dat de rooilijn, die al op de kaart van Jacob van Deventer zichtbaar was, nog steeds hetzelfde is. Het plangebied staat globaal in blauw aangegeven. Op de kaart staat dezelfde boomlocatie (in het zwart omcirkeld) afgebeeld als op de Jacob van Deventer kaart. Bron: Gemeente Vianen.

Afbeelding 7
Kadastrale minuut van Vianen uit 1822, met de eveneens ongewijzigde rooilijn. Op te merken valt dat de noordwestzijde van het perceel waarop de Grote kerk staat een hoekige begrenzing heeft (zwart omcirkeld). Dit in tegenstelling tot voorgaande historische kaarten. Zie paragraaf 2.4 voor verdere uitleg. Bron: RCE.

2.3.3 De Voorstraat

De Voorstraat loopt van de Lekpoort in het noorden richting de brug over de zuidelijke singel. Oorspronkelijk lag hier de Landpoort die in 1858 is gesloopt. Veel huizen aan de Voorstraat hebben de status van Rijksmonument. In het kader van dit bureauonderzoek gaat het te ver om de bouwgeschiedenis van alle huizen te bespreken; dit is in het geval van dit bureauonderzoek ook niet relevant. Voor een uitgebreid bouwhistorisch overzicht wordt verwezen naar de erfgoedwaardenkaart van de gemeente Vianen²⁵ en de provinciale monumenten inventarisatie (MIP).²⁶

Voor nu volstaat dat het oudste stenen gebouw in de kern waarschijnlijk is gelegen aan de Voorstraat 30: het stadhuis. Volgens de Erfgoedwaardenkaart is het stadhuis gebouwd in 1450. Het huis, met aan de voorzijde een burgerzaal en achterin de rechtszaal, bevond zich op het erf van het aan de oostzijde gelegen vrouwengasthuis. Dit gasthuis bestond volgens bronnen reeds in de 14^e eeuw (1387). In 1473 werd het pand vergroot. Er kwam o.a. een verdieping bij en buiten de rooilijn werd 1,4 meter vanaf de oude voorgevel een nieuwe, in laatmiddeleeuwse stijl rijkversierde gevel in natuursteen opgetrokken.²⁷ Het Stadhuis steekt dan ook als enige pand uit tot buiten de rooilijn. De dateringen van de andere huizen aan de Voorstraat stammen dan weer voornamelijk vanaf de 16^e eeuw. De oudste huizen in de Voorstraat zijn (waarschijnlijk) nr. 1 (16^e eeuw), nr. 28 (16^e eeuw), nr. 34 (mogelijk 15^e eeuw, verbouwd in de tweede helft

²⁵ Vianens verleden verzameld (de Erfgoedwaardenkaart): <http://geo.raap.nl/vianen/erfgoed/>.

²⁶ Fafianie/Stades-Vischer 2010.

²⁷ Fafianie/Stades-Vischer 2010.

van de 16^e eeuw), nr. 36 (eerste helft 15^e eeuw), nr. 39 (mogelijk 16^e eeuw), nr. 53 (eerste kwart 16^e eeuw), nr. 54 (15^e /16^e eeuw), nr. 97-99 (vroeg 16^e eeuw).

In het noordwesten van het plangebied liggen de huizen 7 tot en met 17 aan de Voorstraat. Hieraan valt op te merken dat er een lichte knik in de rooilijn zit met een afwijking van maximaal 2 meter richting de straat. De afwijkende rooilijn kan duiden op een oudere perceelverdeling van voor 1350 in pre-stedelijke context.

Aan nummer 110 ligt de Grote Kerk van Vianen. De kerk heeft een lange geschiedenis die waarschijnlijk begon rond 1325. In die tijd werd een 'vrije' kapel opgericht door Hubert van Vianen en Agnies van Langerak, of hun zoon Sweder van Vianen. Deze kapel hoorde waarschijnlijk bij een bestaand kerkje, waarschijnlijk de Parochiekerk van Hagestein. In 1327 schonk Zweder II van Vianen een stuk land aan deze kapel die onder de leiding van de kerk van Gasperden, het huidige Hagestein, viel. Hierdoor werd het mogelijk om de kapel te verbouwen tot een kerk van het type pseudo-basiliek. In 1435 werd de kerk zelfstandig en verder uitgebouwd tot hallenkerk. Na een verwoestende brand in 1540 startte de herbouw van de kerk bijna direct. Sindsdien zijn er geen verbouwingen meer geweest.²⁸ De overige gebouwen aan de Voorstraat vallen allemaal, wat betreft datering, tussen de 15^e en 20^e eeuw. Op basis van chronologisch historisch kaartmateriaal (*afbeelding 5, 6 en 7*) valt op te maken dat bijna alle hierboven genoemde gebouwen in dezelfde rooilijn naast elkaar zijn aangelegd. De oorspronkelijke rooilijn lijkt door de eeuwen heen vanaf circa 1565 (Van Deventer), en vermoedelijk al vanaf de 15^e eeuw met de bouw van (eerste fase van) het stadhuis gehanteerd te zijn.

Een ander opmerkelijk object is de stadspomp, nu gelegen tegenover nr. 56. Deze pomp wordt gedateerd in 1662. In 1891 verhuisde de pomp van de Voorstraat naar de tuin van het Rijksmuseum in Amsterdam. In 1978 kwam de pomp weer terug op het Valkenplein, en in 1991 verhuisde de pomp weer naar de huidige locatie, al is dit iets verplaatst ten opzicht van de oude locatie.

Op de kaart van Jacob van Deventer (*afbeelding 5*) staat een locatie aangegeven met een solitaire boom, globaal tussen Voorstraat 41 en 47. De boom keert op de exacte positie terug op de kaart van Joan Blaeu (*afbeelding 6*). Het gaat hier waarschijnlijk om een enkele boom die geruime tijd in de Voorstraat heeft gestaan. De betekenis van de boom is onbekend, maar er kan gespeculeerd worden dat het hier draait om een herdenkingsboom die geplant is ter gelegenheid van een belangrijke gebeurtenis. Men kan hier de vergelijking trekken met Oranjebomen (zoals Wilhelminabomen, Willem-Alexanderbomen *etc.*) die geplant worden om belangrijke levensgebeurtenissen van de Nederlandse koninklijke familie te gedenken.

²⁸ Bouwstra/Van Beek 2011.

Afbeelding 8 Prent uit 1838 van C.F. Stavenisse de Brauw met zicht op de Voorstraat vanuit het noorden, met links het stadhuis en op de achtergrond de stadspomp die in 1858 werd verplaatst. Bron: van Bommel/ Van der Eerden-Vonk 2016.

Afbeelding 9 De Voorstraat op een Ansichtkaart uit in de jaren 20 van de vorige eeuw. Foto richting het zuiden met op de voorgrond het stadhuis en op de achtergrond de Grote Kerk. Bron: gemeente Vianen.

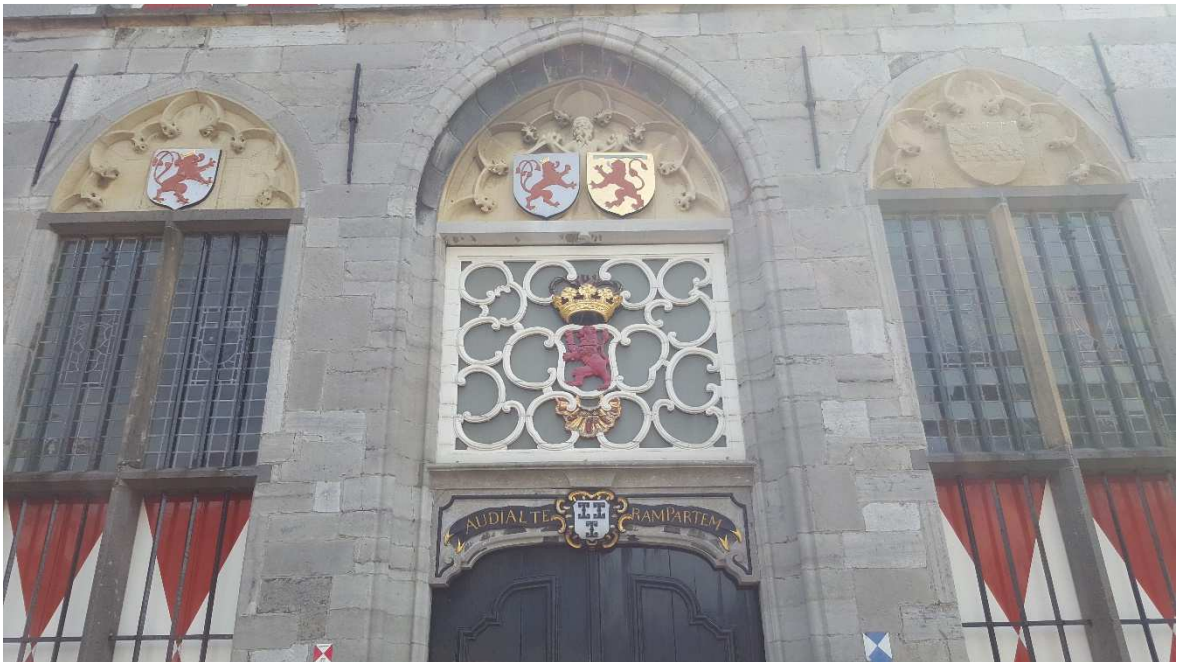
Afbeelding 10 Impressie plangebied met foto richting het noorden vanaf de Grote Kerk. Bron: Foto Vestigia d.d. 1 juni 2018.

Afbeelding 11 Impressie plangebied met het Stedelijk Museum/VVV bij Voorstraat nr. 97-99 (foto richting het westen). Bron: Foto Vestigia d.d. 1 juni 2018.

Afbeelding 12 Impressie plangebied met op de achtergrond de Grote Kerk (foto richting het zuiden). Bron: Foto Vestigia d.d. 1 juni 2018.

Afbeelding 13 Impressie plangebied met de gevel van het Stadhuis (foto richting het oosten). Bron: Foto Vestigia d.d. 1 juni 2018.

Afbeelding 14 Impressie plangebied met de Lekpoort (foto richting het noorden). Bron: Foto Vestigia d.d. 1 juni 2018.

Afbeelding 15 Impressie plangebied vanaf de Lekpoort met op de achtergrond het stadhuis (foto richting het zuiden). Bron: Foto Vestigia d.d. 1 juni 2018.

Afbeelding 16 Impressie plangebied met de Stadspomp (foto richting het westen). Bron: Foto Vestigia d.d. 1 juni 2018.

2.3.4 Bekende verstoringen

Tijdens het archiefonderzoek bij het RHC Zuidoost Utrecht heeft de nadruk gelegen op het achterhalen van informatie omtrent mogelijke bodemingrepen binnen het plangebied.

Geraadpleegd zijn de volgende inventarisnummers:

- 413: Bestuur van Stad en Land van Vianen 1534-1810. Sub 2.4.2 Onderhoud: nrs. 82 (stukken betreffende het verrichten van de schouw 1629-1805) en nrs. 83-89 (stukken betreffende de aanbesteding, uitvoering, en betaling van onderhoud aan stadsobjecten, incl. riolering 1628-1804);
- 414: Gemeentebestuur Vianen 1810-1930. Sub 2.2.9 Wegen en Wayergangen: nr. 2353(riolering).
- 415: Gemeentebestuur Vianen 1930-1985. Sub 06.02.04 Rioleringswerken: nrs. 1560 (rioleringsplan 1938 en herziening 1956), 1566 (aanleg riolering in de stadskern met rioolgemaal en persleiding 1966-1974), 1567 (aanleg riolering in de stadskern met rioolgemaal en persleiding), 1576 (Uitbreiding rioleringsplan 1956);

- 423: waterleidingbedrijf Vianen 1910-1990. Sub 2.5 Bouw van het waterleidingsysteem (nr. 31 Hoofdbuizenet), 2.6 Verbetering en uitbreiding van het systeem (nrs. 42, 43) en 2.7 Buizenetwerk (nrs 44, 45, 46, 58 met uitbreidingen);
- 455: gemeentebestuur Vianen 1986-1995 (2006). Sub 2.8.4 Riolering (nrs. 448, 456, 467 en 469 Vergunningen vervanging riolering en leggen van zinkers.)

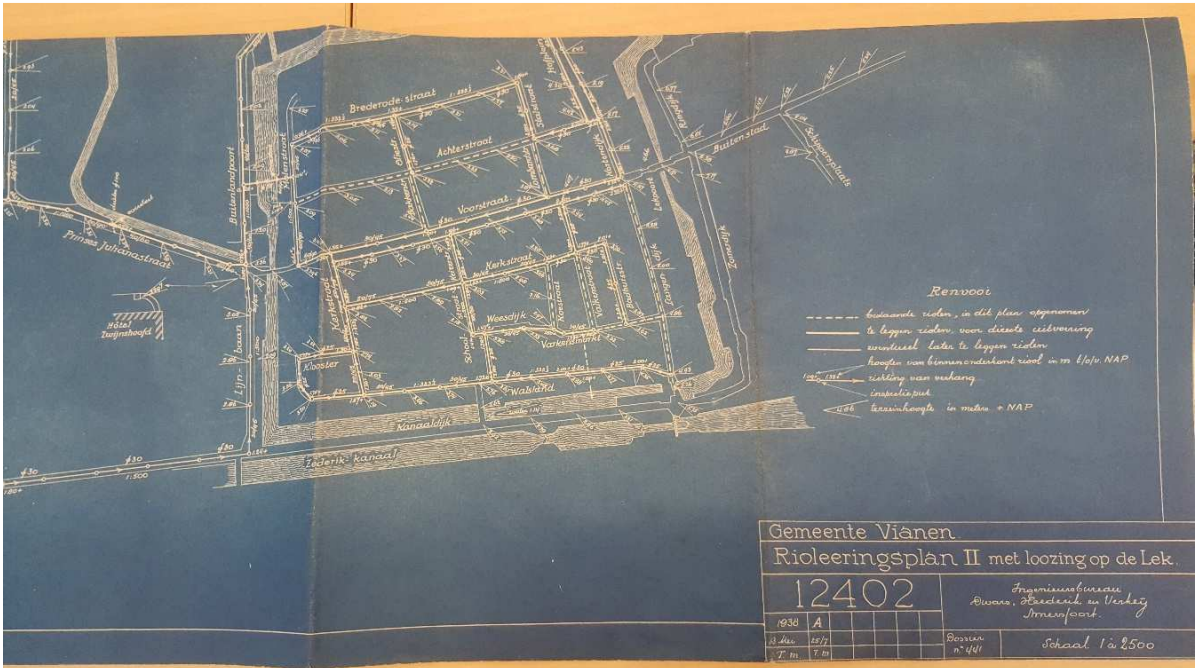
Het oudste archief, dat van het stadsbestuur 1534-1810 leverde helaas geen concrete informatie of tekeningen op. Een overzichtstekening van het rioleringsstelsel uit 1938 (inv. 415 sub 1560, *afbeelding 17*) geeft wel een beeld van het stelsel destijds, met twee buizenstelsels diameter 30/45 cm, over de hele lengte van de Voorstraat dicht bij de rooilijn van de huizen, parallel aan elkaar. Met een maaiveld hoogte van 4,45 m +NAP in het noorden bij de Lekpoort, lag de onderzijde van de rioolbuis op 3,32 m +NAP.²⁹ Dit verliep van respectievelijk 4,07 m +NAP/2,5 m +NAP bij de Stadhuisstraat naar 3,51 m +NAP/1,96 m +NAP bij de Keizerstraat tot 3,24 m +NAP/1,55 m +NAP bij de Korte Kerkstraat. Dat betekent dat de riolering steeds dieper kwam te liggen; van 113 cm bij de Lekpoort naar 169 cm beneden maaiveld bij de Korte Kerkstraat. De riolering in het smalle gedeelte van de Voorstraat bij de Grote Kerk is een verlengde van de westelijke tak.

Een overzichtstekening van het rioleringsstelsel uit 1954 (inv. 415 sub 1560, *afbeelding 18*) geeft een zelfde beeld, met twee parallel aan elkaar lopende buizenstelsels, dicht bij de rooilijn van de huizen. De ligging lijkt vrijwel identiek aan die uit 1934. Met een maaiveld hoogte van 4,87 m +NAP in het noorden bij de Lekpoort, lag de onderzijde van de rioolbuis op 3,52 m +NAP. Dit verliep van respectievelijk 4,07 m +NAP/2,77 m +NAP bij de Stadhuisstraat naar 3,51 m +NAP/2,00 m +NAP bij de Keizerstraat tot 3,42 m +NAP/1,90 m +NAP bij de Korte Kerkstraat. Dat duidt er op dat in de tussentijd de buizen weer zijn vernieuwd, over het algemeen op een iets hoger gelegen niveau dan in 1934.

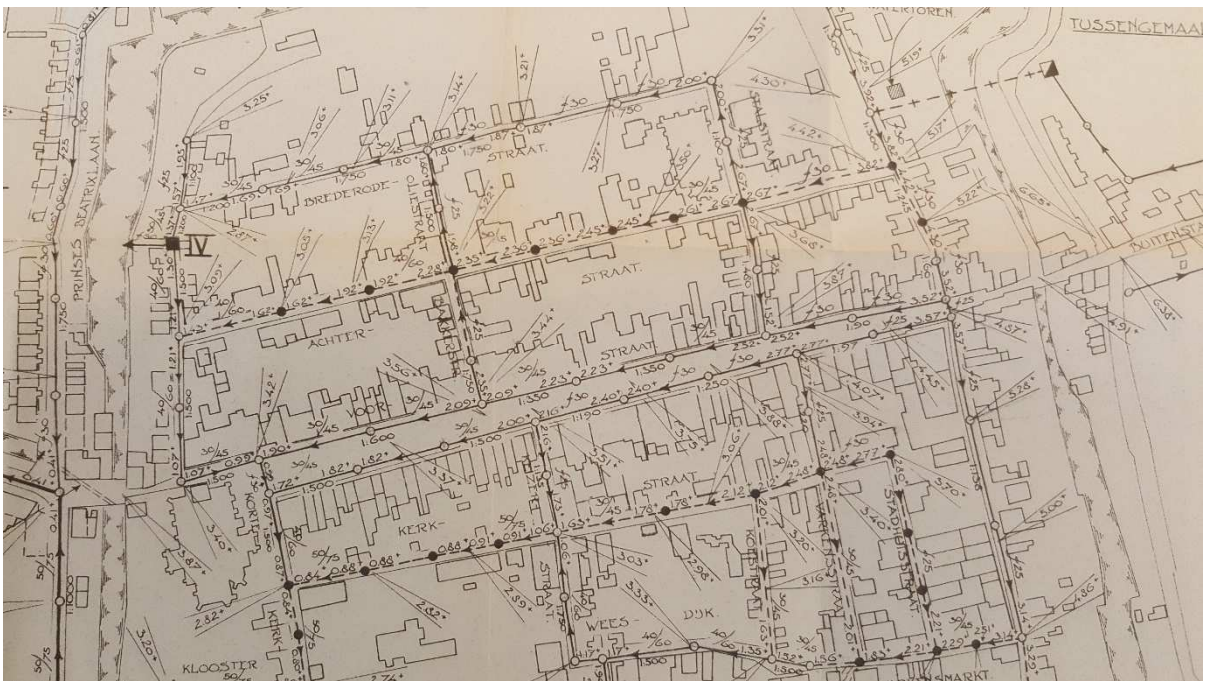
Een overzichtstekening van het stelsel in 1972 (inv. 415 sub 1560, *afbeelding 19*) geeft weer wat andere diepteliggingen van de buizen: van 3,52 m +NAP bij de Lekpoort, tot 2,5 m +NAP bij de Stadhuisstraat, 2,00 m +NAP bij de Keizerstraat tot 1,72 m +NAP bij de Korte Kerkstraat. De ligging van de buizen is nu wat meer naar het midden van de straat aangegeven, waarschijnlijk is de nieuwe riolering in een zelfde sleuf naast de oude leidingen aangelegd.

Het netwerk voor de waterleiding lijkt op basis van een overzichtskaart te stammen uit 1909 (inv. 423 onder 31) naast het rioleringsstelsel te zijn aangelegd; informatie met betrekking tot diepte en ligging is echter onduidelijk.

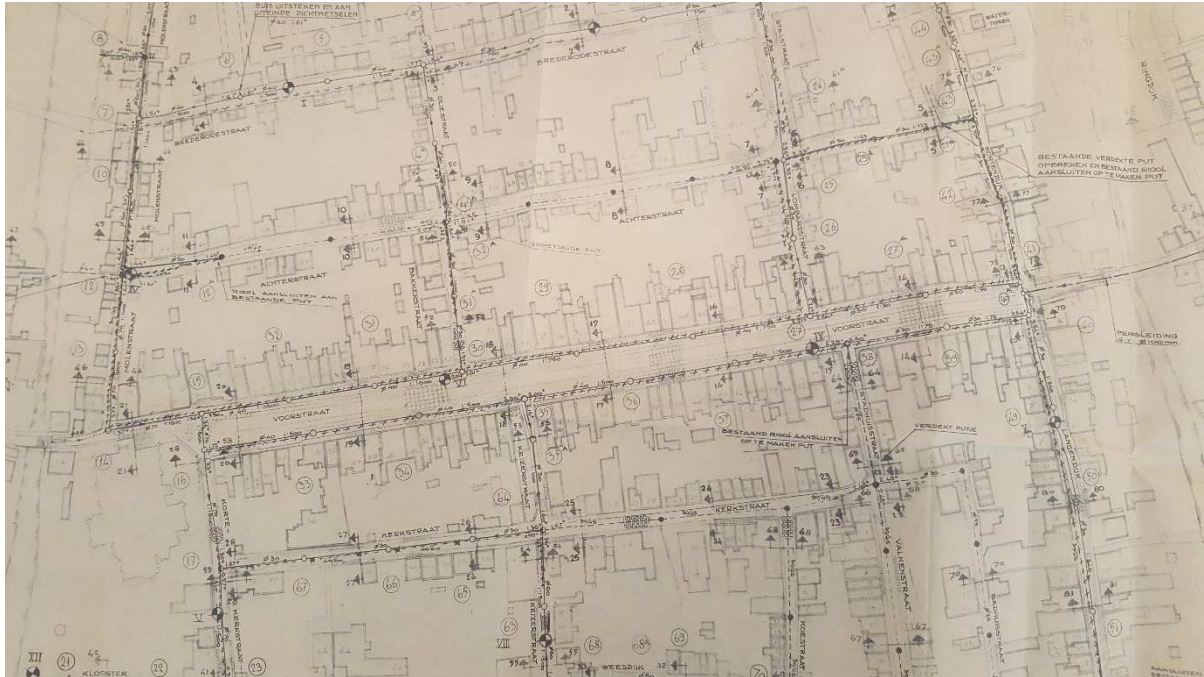
²⁹ Vergelijking met het AHN3 leert dat de hoogte van het maaiveld niet of nauwelijks is veranderd ten opzichte van de hoogtes op deze kaart (meestal +/- 10 cm).

Afbeelding 17 De ligging van de riolering in 1938. Bron: RHC Zuidoost Utrecht.

Afbeelding 18 De ligging van de riolering in 1954. Bron: RHC Zuidoost Utrecht.

Afbeelding 19 De ligging van de riolering in 1972. Bron: RHC Zuidoost Utrecht.

Bijlage 2 achterin het rapport laat de gedetailleerde tekeningen met de huidige en de (mogelijke) geplande situatie zien. Deze situatie stamt uit de herinrichting van de Voorstraat in 1991, de laatst bekende ingreep bij het gemeentelijke projectbureau.³⁰ Op basis van de bovenstaande informatie kan worden afgeleid dat (voor zover bekend in de 20^e eeuw) de meeste leidingen binnen het plangebied parallel langs de huizen lopen of hebben gelopen, op circa 4 meter vanaf de rooilijn.

Tijdens het bezoek aan het plangebied op 1 juni 2018 waren er toevallig op twee locaties werknemers van Stedin bezig met ondergrondse werkzaamheden; helaas al in de afrondende fase. Desgevraagd vertelden de medewerkers dat zij vaker in de Voorstraat werkzaamheden hadden uitgevoerd. Daarbij beperkten de werkzaamheden zich tot de strook direct langs de huizen, en meestal niet dieper dan ca. 75 cm tot maximaal een meter. Zij beschreven de bodemopbouw binnen die diepte als vrijwel altijd een bijna ondoordringbare laag puin met zand.

2.4 Discussie

Op basis van het voorgaande kan worden geconcludeerd dat de rooilijn van de huizen sinds de versterking van de Voorstraat vanaf het midden van de 15^e eeuw nauwelijks is veranderd.

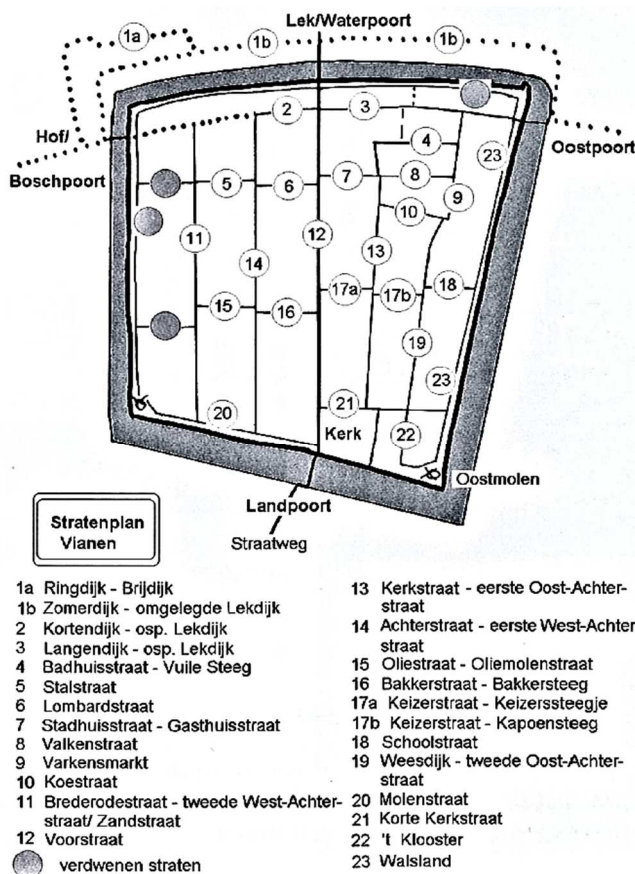
De vragen die daarom voor het onderhavige onderzoek het meest van belang zijn, zijn:

- Wat was de situatie ter plaatse van het plangebied voorafgaand aan de stichting van de vestingstad aan het begin van de 14^e eeuw?
- Wat was de situatie ter plaatse van het plangebied na de stichting van de stad maar voorafgaand aan de vorming van de huidige (versteende) rooilijn, vanaf het midden van de 15^e eeuw?

De stichting van Vianen is nog steeds in nevelen gehuld. De meest essentiële informatie ontbreekt: wie heeft wanneer en aan wie het terrein geschonken waar de stad op werd gesticht? En hoe groot was dat perceel? Fafanie/Stades-Vischer bespreken een plausibel scenario waarbij de voorganger van de

³⁰ Mondelinge informatie dhr. J. van Wuijckhuijse (Bedrijfsvoeringsorganisatie Vijfheerenlanden), d.d. 6 juni 2018.

Voorstraat al aanwezig was. Ze gaan dan uit van een bestaande nederzetting, en een zijdevinde als uitweg die kruist met de dijk, met aan de zijdevinde en de dijk enkele boerderijen. De uitweg was mogelijk al kort na de aanleg van de dijk aangelegd. Als de Voorstraat op de kaart vanaf de Lekdijk wordt doorgetrokken dan komt men precies uit bij het kasteel, wat pleit voor een bestaande weg. Op de kruising met de Lekdijk werd ongeveer twee keer de helft van de lengte van de rooilijn afgepast, tot de meest nabije kavelsloot, om een vrijwel vierkante stad te maken, wat kennelijk het doel van de stichters was. De oudste kern heeft mogelijk langs de Kortendijk en Langendijk gelegen, en heeft misschien Helsloot geheten, vernoemd naar het watertje dat ten zuiden van de stad lag bij het kasteel Op de Bol. In het laatste kwart van de 13^e eeuw zal de stad zijn uitgelegd zonder vooraf een bepaald oppervlak te hoeven beslaan. De opzet was louter een vierkante stad (een 'bastide') binnen de bestaande structuur om geen kavels te hoeven afsnijden en bestaande sloten voor de structuur en afwatering te handhaven. De Voorstraat sloot aan op de Hagenweg naar Gasperden/Hagestein, waarlangs de Helsloot/Haagwetering liep. Aan de noordzijde van de stad werd de winterdijk van de Lek binnen de stad opgenomen en moest de Lekdijk worden omgelegd via de huidige Zomerdijk. Bovenstaande zou betekenen dat in het noorden van het plangebied de grootste kans bestaat op het aantreffen van archeologische resten uit de voorstedelijke fase van Vianen, mogelijk in de vorm van verspreide boerderijen en bijgebouwen. Het gaat dan om globaal het gedeelte van de Voorstraat tussen de Lekpoort, tot voorbij de Lombardstraat/Stadhuisstraat.

Afbeelding 16 Stratenplan Vianen. Bron: Fanfanie/Stades-Vischer.

De Voorstraat was bedoeld als marktstraat, het latere raadhuis als markthal. Standaardkavels werden loodrecht op de straten uitgezet en in het zuiden van de stad werd een groot kavel voor de kerk en kerkhof uitgelegd. In de loop der tijd zijn de kavels aan de Voorstraat in steeds smallere kavels

opgesplitst, terwijl ze bijvoorbeeld achter de Varkensmarkt en Weesdijk nog langer hun oorspronkelijke breedte hebben behouden. Na een eeuw van bouwen legde een grote brand in 1444 de helft van de stad in de as, wat betekent dat veel huizen nog van hout zullen zijn gemaakt. Hierna zal het proces van verstening zijn doorgezet, en daarmee waarschijnlijk ook de definitieve vorming van de huidige rooilijn.³¹ Leeuwenberg (2016) wijst op een ontwikkeling waarbij de veerweg, die moet hebben bestaan vóór de stadstichting, vanaf het zuiden langs de huidige Julianastraat, Voorstraat en Buitenstad tot aan de Lek liep. De straat werd binnen de stadsmuren verbreed waardoor zij geschikt werd voor het houden van markten. De gebogen loop van de huidige Weesdijk/Varkensmarkt wijst erop dat de recht afgemeten parcelering zoals elders werd toegepast, hier niet mogelijk was. Bij de projectie van de stadsplattegrond in 1336 werd het bestaande gewoonweg geïntegreerd. In de voorstedelijke fase fungeerde het terrein tussen de huidige Koestraat, Varkensmarkt, Badhuisstraat en de Kerkstraat als marktplaats. Niet alleen duiden de straatnamen op een marktfunctie, ook het feit dat oude bronnen de Weesdijk als de 'Dijk' aanduiden, geeft aan dat het al om een bestaande weg ging van vóór de stadstichting.³²

De bebouwing langs de huidige Voorstraat voorafgaand aan de aanleg van de vestingstad, en de eerste bebouwing na de stichting, zal vermoedelijk bestaan hebben uit houten huizen. Bewijs voor deze aanname is na archeologisch onderzoek vooralsnog niet aangetroffen.³³ De mogelijkheid bestaat dat de gevels van de waarschijnlijk toen nog verspreide bebouwing aan de Voorstraat in het begin dichter op elkaar hebben gestaan, en dat deze met de stichting van de vestingstad, of later toen de Voorstraat steeds verder werd versteend verder van elkaar af zijn geplaatst om ruimte te maken voor het houden van markten, of om een grotere uitstraling te krijgen, zoals bij het houden van processies, bij begrafenissen of andere officiële ceremonieën. Hier zijn, bij gebreke aan archeologisch onderzoek binnen het plangebied, verder ook geen aanwijzingen voor.

Opvallend is dat de rooilijn van de huizen aan de westzijde van de Voorstraat in het meest noordelijke blok (tussen de Kortendijk en de Lombardstraat) iets verder naar voren is gericht en dus afwijkt van de rest van de huizen langs de Voorstraat. De Voorstraat nr. 11-11a-c, heeft als datering 1625; nr. 13 een datering van 1750 en nr. 15 een datering van 1700.

Nog een opvallend punt is de oriëntatie van de Grote Kerk die afwijkt van de oriëntatie van de overige bebouwing aan de Voorstraat: de kerk is enigszins gedraaid ten opzichte van de rooilijn van de huizen. De kerk dateert uit de 14^e of 15^e eeuw maar gaat terug tot een kapelgebouw uit 1325/1327. Bij de aanleg van de stad in 1336 is de uitleg van de stad over de reeds bestaande kapel of kerk gelegd. Mogelijk heeft de kapel en later het kerkgebouw op een terpje gestaan, met in de loop der tijd daaromheen enkele huizen. Hier zijn vooralsnog ook geen harde aanwijzingen voor. De Grote Kerk kan ook in directe relatie hebben gestaan met het voormalige Kasteel Op de Bol. De burcht lag namelijk slechts ca. 200 meter ten zuiden van de kerk.³⁴ Ook hier is vooralsnog geen bewijs voor.

De aanwezigheid van een kerkgebouw in de stad roept overigens ook de vraag of er mogelijk sprake is geweest van een kerkhof of begraafplaats met resten van menselijke begravingen binnen het plangebied. De Grote Kerk staat aan de westzijde dicht op de Voorstraat, maar heeft op alle kaarten een ruim hof rondom aan de noord- en oostzijde. Op de kaart van Blaeu (1648) is een muur te zien die vanaf de toren aan de Voorstraat een zelfde verloop heeft naar de Korte Kerkstraat. Op de Kadastrale Minuut van 1822 (*afbeelding 17*) staat geen muur afgebeeld, maar valt wel op dat de perceelsgrens een duidelijke hoekige begrenzing heeft, in tegenstelling tot de huidige meer afgeronde vorm zoals die ook al op de kaart van Blaeu te zien is. De aanwijzende tafels bij de Minuut maken melding van 'Kerk, kerkhof & erf'. Deze

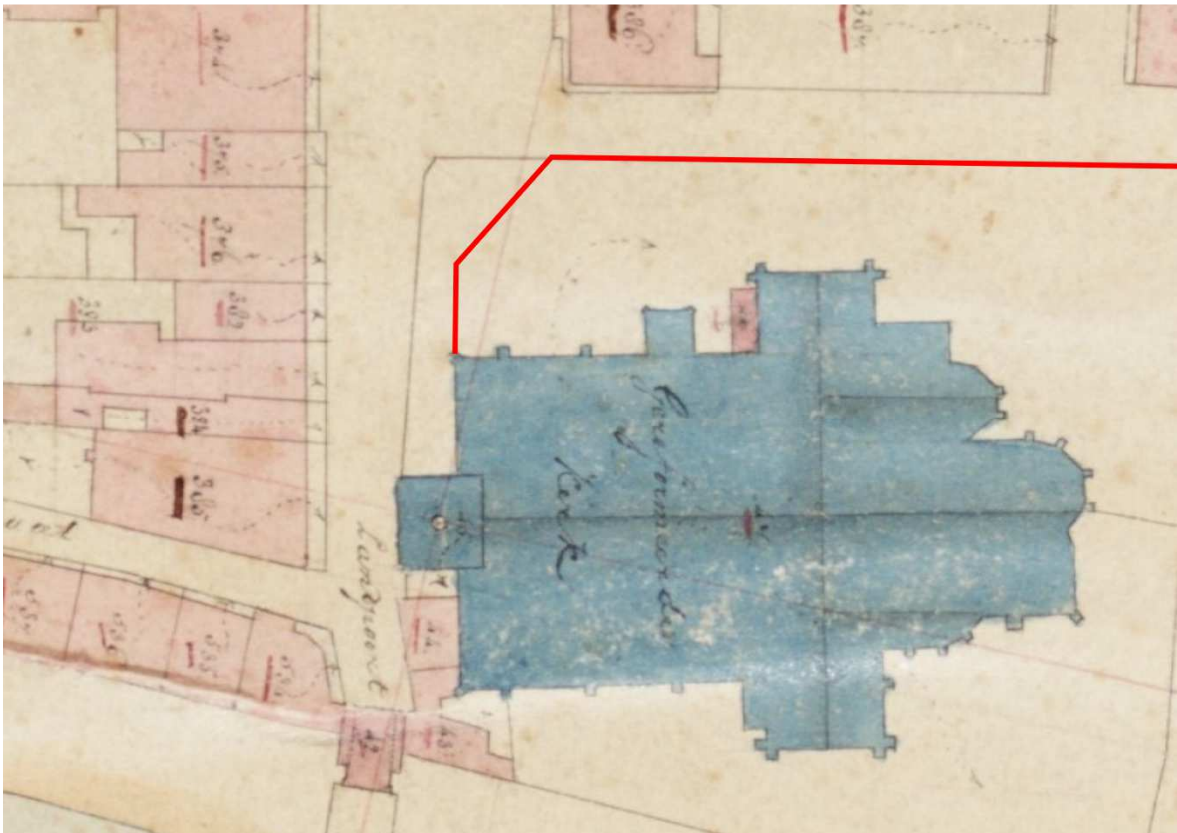
³¹ Fanfanie/Stades-Vischer 2010.

³² Leeuwenberg 2016.

³³ Van der Mark *et al.* 2009.

³⁴ Vianens verleden verzameld (de Ergoedwaardenkaart): <http://geo.raap.nl/vianen/erfgoed/>.

perceelsgrens is mogelijk gebaseerd op de ligging van een vroegere hof of begraafplaats. De kans op het aantreffen van de resten van een kerkhofmuur en (resten van) menselijke begravingen aan de Voorstraat wordt daarom hoog ingeschat.

Afbeelding 17 Kadastrale Minuut 1822, met in rood globaal de ligging van de huidige muur rond de Grote Kerk. Bron: RCE.

2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting

Het plangebied is gelegen in een archeologisch monument, de historische kern van Vianen. Dat betekent dat het plangebied een hoge archeologische verwachting heeft voor het aantreffen van archeologische resten die verband houden met de bewoning van Vianen in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

Concreet betekent dit dat binnen het plangebied archeologische resten kunnen worden aangetroffen die verband houden met de historische Lekdijk; een historische weg of dijkje van de Voorstraat en diens mogelijke voorlopers; en archeologische resten die verband houden met bewoning in de voorstedelijke fase tot aan de verstening van de rooilijn vanaf het midden van de 15^e eeuw. Voor wat betreft de historische Lekdijk zal het waarschijnlijk gaan om verschillende fases aan ophogingspakketten met mogelijk constructiehout/vlechtwerk, teensloten etc.; voor wat betreft de historische weg van de Voorstraat zal het mogelijk gaan om al dan niet een dijkje of kade en een weglichaam met mogelijke faseringen. Voor wat betreft de bewoningsresten zal het waarschijnlijk gaan om de resten van houten huizen en bijgebouwen, ophogingspakketten en afvalkuilen. De grootste kans op het aantreffen van deze oudste resten van zowel de Lekdijk, de Voorstraat en bewoningsresten, bestaat in het noorden van het plangebied, tussen de Lekpoort, tot voorbij de Lombardstraat/Stadhuisstraat. Uiteraard kunnen archeologische resten overal langs de Voorstraat worden aangetroffen, maar de kans wordt hier het grootst ingeschat. Verder kan worden opgemerkt dat in het noorden van het plangebied, globaal tussen Voorstraat 41 en 47, op de kaart van Van Deventer (ca. 1565) en Blaeu (ca. 1648) midden op straat een

solitaire boom staat afgebeeld, die niet meer zichtbaar is op de Kadasterkaart van 1811-1832. De boom was mogelijk geplant ter herdenking van een bijzondere gebeurtenis. Misschien dat er nog sporen zijn in de vorm van een diepe vergraving, of omringend metselwerk. Een ander gedeelte van de Voorstraat met archeologische potentie is het gebied rond de Grote Kerk. Belangrijke vraag hierbij is of de voorloper(s) van kerk op een terpie heeft gelegen, en of hier sprake was van omringende bebouwing (en mogelijk de resten van een kerkhofmuur en menselijke begravingen).

3 Advies

Op basis van de uitkomsten van het bureauonderzoek adviseert Vestigia als volgt:

Binnen het plangebied kunnen in principe op alle locaties waar gegraven gaat worden archeologische resten worden aangetroffen, al dan niet in situ. Op basis van de aangeleverde profielen gaat de gemeente uit van diverse ingrepen die grotendeels relatief oppervlakkig zijn, zoals het aanpassen van de verharding, kappen en planten van bomen etc. Verder zal een aantal kleinere ingrepen aan kabels en leidingen worden uitgevoerd die grotendeels plaatsvinden binnen zones die in het verleden al enkele malen geroerd zijn geweest door de aanleg en vervanging van de riolering en andere kabels en leidingen. De aangeleverde profielen tonen dat de geplande ligging van het DWA riool deels ter hoogte ligt van bestaande of reeds vervangen leidingen; de geplande ligging van het bovendien iets dieper gelegen HWA riool centraal in het wegcunet lijkt op basis van het archief onderzoek en de KLIC gegevens in grond te liggen die (in ieder geval in de 20^e eeuw) nauwelijks geroerd lijkt. Dit nieuwe HWA riool zal volgens de aangeleverde profielen naar verwachting worden aangelegd vanaf de kruising van de Kortendijk/ Langendijk richting het zuiden tot aan de kruising met de Korte Kerkstraat. Binnen het plangebied ter hoogte van de Grote Kerk zijn slechts oppervlakkige en kleinschalige ingrepen gepland.

Gezien deze archeologische verwachting wordt geadviseerd om een opgraving - variant archeologische begeleiding uit te voeren om eventuele archeologische resten in kaart te brengen, vondstmateriaal veilig te stellen en profielen te documenteren. Het lijkt niet nuttig of kosten efficiënt om deze archeologische begeleiding tijdens de volledige duur en bij alle grondroerende werkzaamheden uit te voeren. Het verdient de voorkeur om voorafgaand aan de werkzaamheden in overleg met de gemeente, aannemer en de ODRU als adviseur van het bevoegd gezag, te bepalen waar de grootste kans bestaat op kenniswinst. Dat zal met name neerkomen op de locaties waar de grotere en diepere ontgravingen gaan plaatsvinden. Op basis van bovenstaande verdient het waarschijnlijk de voorkeur om bij aanvang van het project één of enkele malen aanwezig te zijn bij de aanleg van het DWA riool, bij voorkeur in het meest noordelijke deel of het meest zuidelijke deel van het plangebied (tussen de kruising van de Kortendijk/ Langendijk richting het zuiden tot iets voorbij de Lombardstraat, en het gedeelte tussen het Stedelijk Museum/VVV tot aan de kruising met de Korte Kerkstraat), om te bepalen wat de potentie is van het archeologisch onderzoek op deze locaties.

Het uitgraven van de leidingsleuf voor het HWA riool heeft de grootste potentie, zowel qua mogelijke intactheid van de ondergrond, als qua breedte en diepte van de ingrepen. Geadviseerd wordt om de aanleg van dit riool een archeologische begeleiding uit te voeren, waarbij niet alleen de aandacht uitgaat naar eventuele archeologische vondsten en sporen, maar waarbij ook op regelmatige afstand van elkaar profielen worden gedocumenteerd. Het verdient tevens de voorkeur om over de lengte van het plangebied tijdens de werkzaamheden aanvullende boringen te zetten om meer inzicht te krijgen in de bodemopbouw, met name met het oog op eventuele oude weg- of dijklichamen, bewoningslagen en ophogingspakketten. Gezien de verwachte puinverharding in de bovengrond zou dit bijvoorbeeld kunnen plaatsvinden vanaf de bodem van de uitgegraven sleuf voor het HWA riool, in aanvulling op de gedocumenteerde profielen in de sleuf.

Voorafgaand aan een eventuele archeologische begeleiding dient eerst een Programma van Eisen te worden opgesteld dat de goedkeuring behoeft van het bevoegd gezag, de gemeente Vianen, en een Plan van Aanpak dat goed dient te worden afgestemd met de civiele aannemer. Voor de onderzoeksvragen wordt verwezen naar de gemeentelijke archeologische onderzoeksagenda.³⁵ Mogelijke onderzoeksvragen die door middel van het onderzoek kunnen worden beantwoord zijn:

³⁵ Kloosterman 2011.

- Zijn binnen het plangebied nog resten aan te treffen van de historische Lekdijk? Zo ja, wat is de opbouw en zijn er verschillende fases aan te geven?
- Was er sprake van een prestedelijke kern van Vianen (lintbebouwing langs de Lekdijk) en kan de omvang worden vastgesteld?
- Had de stadsplattegrond van Vianen een vooropgezet plan, of bouwde de plattegrond voort op prestedelijke verkavelingsstructuur?
- Heeft de Voorstraat een prestedelijke voorganger gekend?
- Hoe heeft deze prestedelijke kern van Vianen zich verder ontwikkeld?
- Wat is de ontwikkeling van de bebouwing en bewoningsactiviteiten langs de Voorstraat tot aan de vorming van de huidige versteende rooilijn vanaf het midden van de 15^e eeuw?

Het bevoegd gezag, de gemeente Vianen, dient eerst over het advies in dit rapport een besluit te nemen. Wanneer het bevoegd gezag besluit dat vervolgonderzoek niet noodzakelijk is en het plangebied wordt vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkelingen, blijft de meldingsplicht archeologische toevalsvondst of waarneming van kracht (Erfgoedwet, artikel 5.10 Archeologische toevalsvondst). Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens eventueel grondverzet een archeologische 'toevalsvondst' wordt gedaan, is het wenselijk de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht om hiervan zo spoedig mogelijk melding te doen bij het bevoegd gezag, de gemeente Vianen, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Literatuur

- AZUMA/M.E. HANSSON/U. RUTH, 2006: A new Greenland ice core chronology for the last glacial termination, *Journal of Geophysical Research* 111, D06102.
- BAKKER, H. DE/J. SCHELLING, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (Staring Centrum).
- BERENDSEN, H.J.A., 1999: *Handleiding voor fysisch geografisch veldwerk in het laagland*, Universiteit Utrecht (Vakgroep fysische geografie).
- BEMMEL, A.A.B., VAN/M.A. VAN DER EERDEN-VONK, 2016: *De stadsrechten van Rhenen, Wijk bij Duurstede en Vianen*, Wijk bij Duurstede.
- BIMMEL, M.J.L./ A.G. OLDENMINGER, 2004: *Vianen Stadhuis-complex. Bouwhistorische verkenning*, 's-Hertogenbosch (BAAC rapport 04.073).
- BLIJDENSTIJN, R., 2015: *Tastbare tijd 2.0. Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*, Amsterdam.
- BOS, I.J., 2010: *Distal delta-plain successions - Architecture and lithofacies of organics and lake fills in the Holocene Rhine-Meuse delta plain, The Netherlands*, Utrecht (Dissertatie Universiteit Utrecht).
- BOUWSTRA, C./A. VAN BEEK, 2011: *De Grote Kerk van Vianen. Geschiedenis, interieur, praalgraf, orgels*, Vianen.
- COHEN, K.M./ E. STOUTHAMER/W.Z. HOEK/H.J.A. BERENDSEN /H.F.J. KEMPEN , 2009: *Zand in Banen Zanddiepte kaarten van het Rivierengebied en het IJsseldal in de provincies Gelderland en Overijssel*. Arnhem: Provincie Gelderland.
- COHEN, K.M./E. STOUTHAMER/H.J. PIERIK/A.H. GEURTS, 2012: *Rhine-Meuse Delta Studies' Digital Basemap for Delta Evolution and Palaeogeography*. Dept. Physical Geography. Utrecht University.
- DERKSEN, TH.H.J., 2010: VOORONDERZOEK. PROBLEEMINVENTARISATIE EN -ANALYSE VIANEN BADHUISSTRAAT, RIEL (RIEL EXPLOSIVE ADVICE AND SERVICES EUROPE RAPPORT RO-100131).
- FAFNIANIE, T./E. STADES-VISCHER, 2010: *Vianen. Geschiedenis en architectuur*, Utrecht (Monumenten-Inventarisatie provincie Utrecht).
- GEEL, B. VAN/S.J.P. BOHNCKE/H. DEE, 1980/1981: A palaeoecological study of an upper late glacial and holocene sequence from "De Borchert", The Netherlands, *Review of Palaeobotany and Palynology* 31, 367-392.
- HENIGER, J., 1978: In het land van Brederode, *historisch tijdschrift voor het Land van Vianen* 1, 3-10.
- HIJMA, M. 2009: *From river valley to estuary - The early-mid Holocene transgression of the Rhine-Meuse valley, The Netherlands, Netherlands* (Geographical Studies 389), Utrecht (Dissertatie Universiteit Utrecht).
- HOEK, W. Z., 2001: Vegetation response to the ~14.7 and ~11.5 ka cal. BP climate transitions: is vegetation lagging climate?, *Global and Planetary Change* 30 (1-2), 103-115.
- HOEK, W. Z., 2008: The Last Glacial-Interglacial transition, *Episodes* 31(2), 226-229.
- JEZEER, W./R. DE LEEUWE, 2012: *Vianen - Weesdijk. Een archeologische begeleiding*, Amersfoort (ADC rapport 2563).
- LEEUWENBERG, H.P.L., 2016: 'De Poorte van Vianen', Aanleg en stichting van de Lekstad Vianen, in: Bommel, A.A.B., van/M.A. van der Eerden-Vonk, 2016: *De stadsrechten van Rhenen, Wijk bij Duurstede en Vianen*, Wijk bij Duurstede.
- LOUWE KOOIJMANS, L.P., 1974: *The Rhine/Meuse Delta. Four studies on its prehistoric occupation and Holocene geology*, Leiden (Dissertatie Universiteit Leiden)
- LOUWE KOOIJMANS, L.P./P.W. VAN DEN BROEKE/H. FOKKENS/A. VAN GIJN, 2005: *Nederland in de prehistorie*, Amsterdam.
- MARK, R. VAN DER/A.C. VAN DE VENNE/M. HENDRIKSEN/T. SPITZERS/J. VERWEIJ/S. COMIS, 2009: *Vianen Stadhuis. Archeologisch onderzoek*, 's-Hertogenbosch (BAAC rapport A-06.0394).
- NEDERLANDS NORMALISATIE INSTITUUT, 1989: *Geotechniek: Classificatie van onverharde grondmonsters*, Delft (NEN 5104).
- MEYERE, J. DE/K. RUIJTER, 2006: *"Ik zag nooit schooner plek als Vianen aan de Lek". Wandeling in en rond de historische binnenstad van Vianen*, Vianen.

RASMUSSEN, S.O./K.K. ANDERSEN/A.M. SVENSSON/J.P. STEFFENSEN/B.M. VINTHER/H.B. CLAUSEN/M.-L. SIGGAARD-ANDERSEN/S.J. JOHNSON/L.B. LARSEN/D. DAHL-JENSEN/M. BIGLER/R. RÖTHLISBERGER/H. FISCHER/K. GOTO-AZUMA/M.E. HANSSON/U. RUTH, 2006: A new Greenland ice core chronology for the last glacial termination, *Journal of Geophysical Research* 111, D06102.

SPRANGERS, J./R. KLAARENBEK/P. KLOOSTERMAN/J.A.T. WIJNEN, 2011: *Een vernieuwde blik op Vianen. Gemeente Vianen, een actualisatie van de archeologische verwachtings- en beleidskaart*, Weesp (RAAP rapport 2169).

TOL, A/P. VERHAGEN/M. VERBRUGGEN, 2006: *Leidraad Inventariserend Veldonderzoek, deel karterend booronderzoek* (uitgave SIKB).

TULP, C./D.A. DIJK, 2013: *Vianen, Blauwpoort Gemeente Vianen (Utr.). Inventariserend archeologisch veldonderzoek middels proefsleuven*, Zuidhorn (De Steekproef rapport 2013-07/08).

WEERTS, H.J.T./P. CLEVERINGA/J.H.J. EBBING/F.D. DE LANG/W.E. WESTERHOFF, 2000: *De lithostratigrafische indeling van Nederland - Formaties uit het Tertiair en Kwartair*. Utrecht (TNO-rapport 00-95-A).

WESTERHOFF, W.E./T.E. WONG/E.F.J. DE MULDER, 2003: Opbouw van de ondergrond - Opbouw van het Neogeen en Kwartair, in: E.F.J. de Mulder/M.C. Geluk/I.L. Ritsema/W.E. Westerhoff/T.E. Wong (red.), *De ondergrond van Nederland*, Houten.

Digitale bronnen

- ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND: www.ahn.nl.
- Atlantikwallplatform: <http://atlantikwallplatform.eu/>
- ARCHEOLOGISCH INFORMATIESYSTEEM (ARCHIS): <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/#/zaak/search>.
- BODEMLOKET: www.bodemloket.nl.
- GROTE KERK VIANEN: <https://www.grotekerkvianen.nl/kunst-en-cultuur/historie-en-bezienswaardigheden/geschiedenis-gebouw-en-restauraties/>
- Indicatieve Kaart Militair Erfgoed: <http://www.ikme.nl/>
- KUNST EN CULTUUR: <https://kunst-en-cultuur.infonu.nl/geschiedenis/181340-de-geschiedenis-van-vestingstad-vianen.html>
- STEDELIJK MUSEUM VIANEN: <http://stedelijkmuseumvianen.nl/exposities/historisch-vianen/>
- TNO: Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond, versie 2011: <http://www.dinoloket.nl/nomenclatorShallow/start/start/introduction/index.htm>
- TOPOTIJDREIS: www.topotijdreis.nl.
- VIANEN: <https://www.vianen.nl/over-vianen/vianen-toen-en-nu/historie#close>
- VIANENS VERLEDEN VERZAMELD: <http://geo.raap.nl/vianen/erfgoed/>

Kaarten en bijlagen

Kaart 1:	Ligging plangebied
Kaart 2a :	Geomorfologische kaart
Kaart 2b:	Bodemkaart
Kaart 2c:	Stroomgordels
Kaart 3:	Archeologie (Archis)
Bijlage 1:	Overzicht van archeologische en geologische perioden
Bijlage 2:	Inrichtingsschets

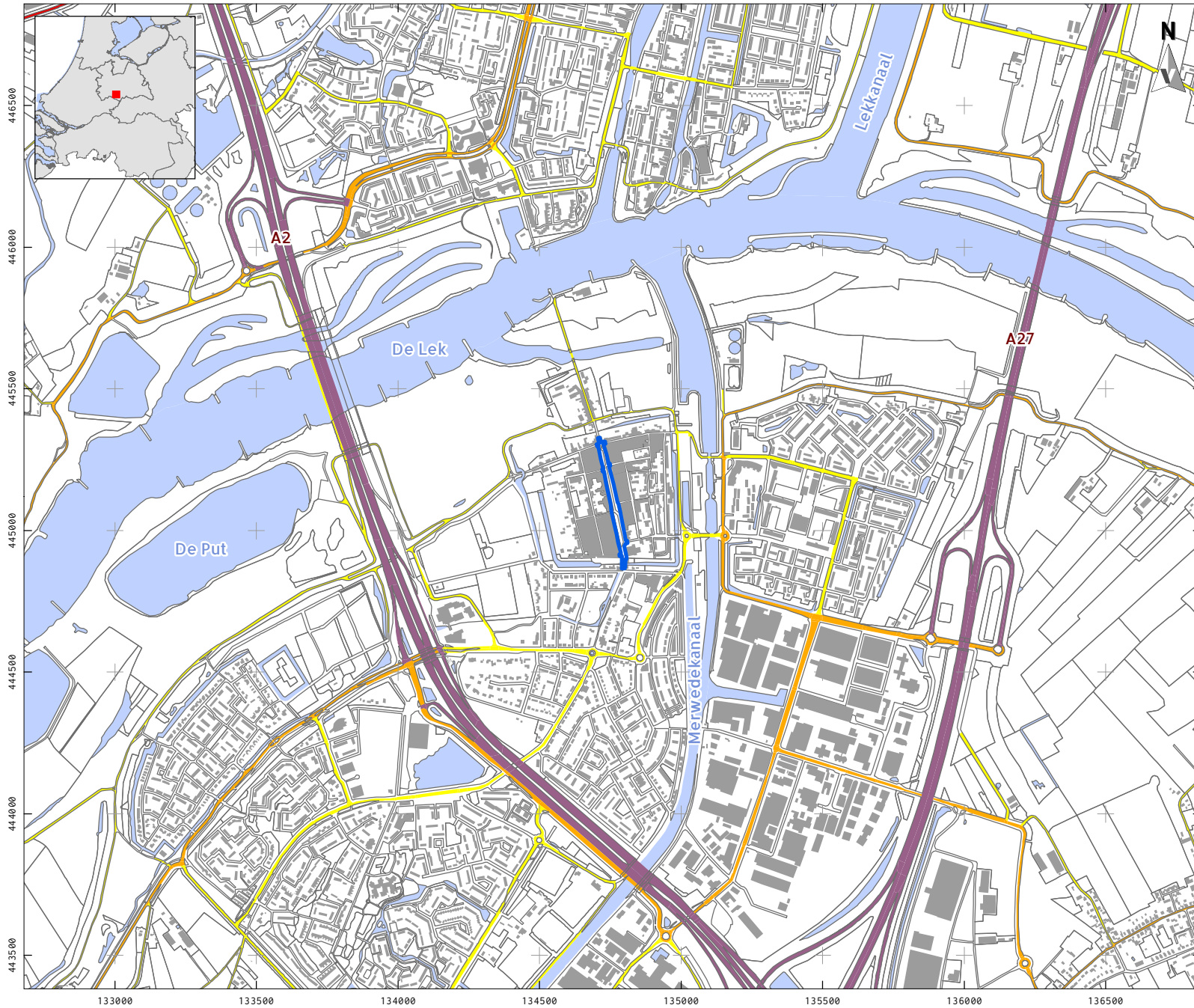
This text was set using the following freely available font software:

Allerta	Copyright (c) 2010, Matt McInerney (http://pixelspread.com), with Reserved Font Name Allerta.
Inconsolata_dz	Copyright (c) 2006, Raph Levien (http://www.levien.com), with Reserved Font Name <Inconsolata>. Copyright (c) 2009, David Zhou (http://blog.nodnod.net/) with Reserved Font Name <Inconsolata_dz>.
Molengo_Vestigia	Copyright (c) 2007, Denis Moyogo Jacquerye, with Reserved Font Name <Molengo>. Copyright (c) 2011, Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie (www.vestigia.nl), with Reserved Font Name <Molengo_Vestigia>; available at www.vestigia.nl/fonts .

This Font Software is licensed under the SIL Open Font License, Version 1.1.
The license is available with a FAQ at: <http://scripts.sil.org/OFL>

KAART 1 - LIGGING PLANGEBIED

LEGENDA

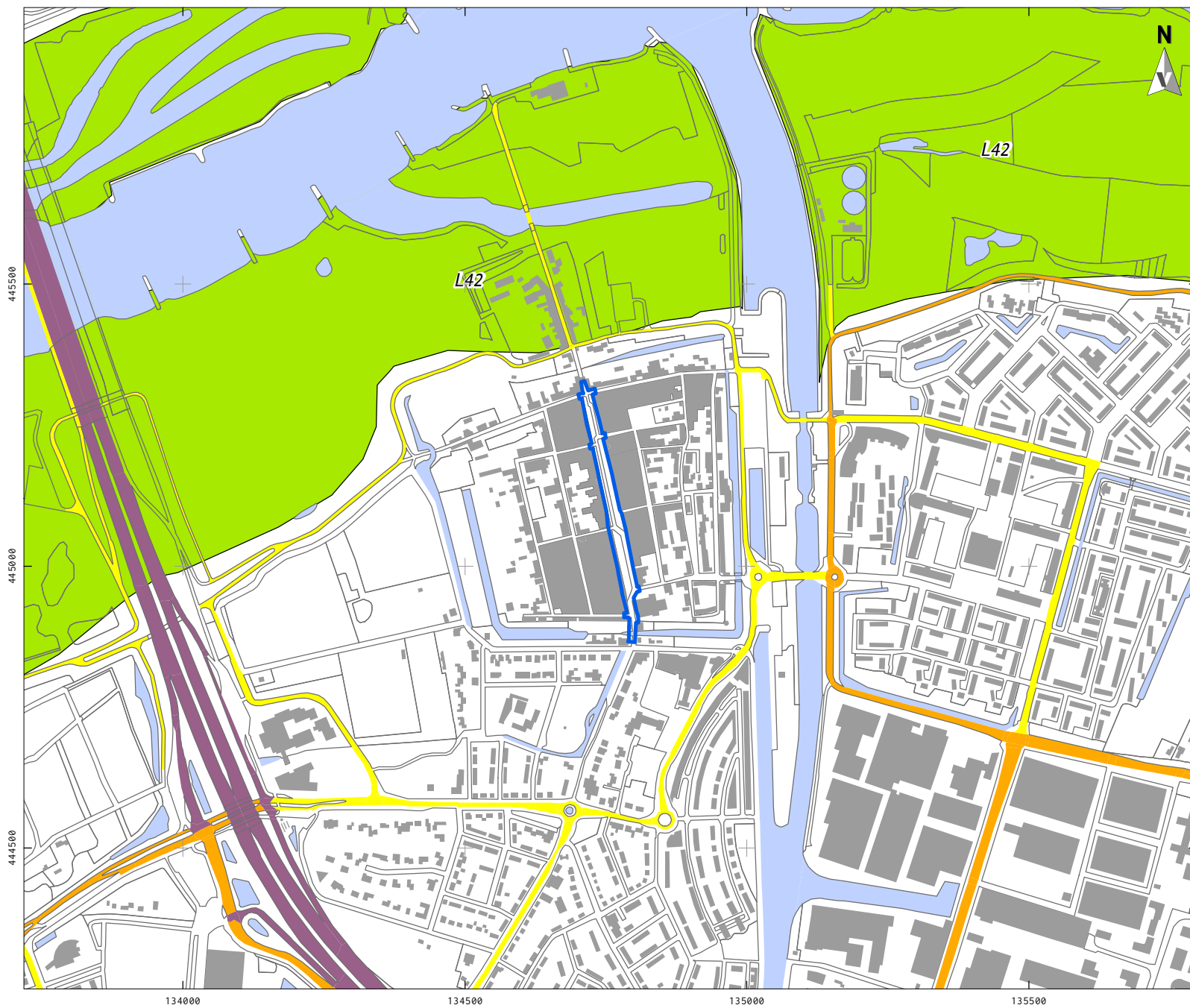
- Plangebied
- Bebouwing
- Water
- Overige topografie
- Snelweg
- Hoofdweg
- Regionale weg
- Lokale weg

Project: V18-3831
BO Voorstraat Vianen
Rapport: V1654
Datum: Mei 2018
Bron: Top10NL, CC-BY Kadaster nov 2016

Tekenaar: FvP
Schaal: 1:20.000 / A4

0 200 m

KAART 2A - NATUURLIJK LANDSCHAP, GEOMORFOLOGIE

LEGENDA

- Plangebied
- Bebouwing
- Water
- Overige topografie
- Snelweg
- Hoofdweg
- Regionale weg
- Lokale weg
- L42 Meanderruggen en -geulen

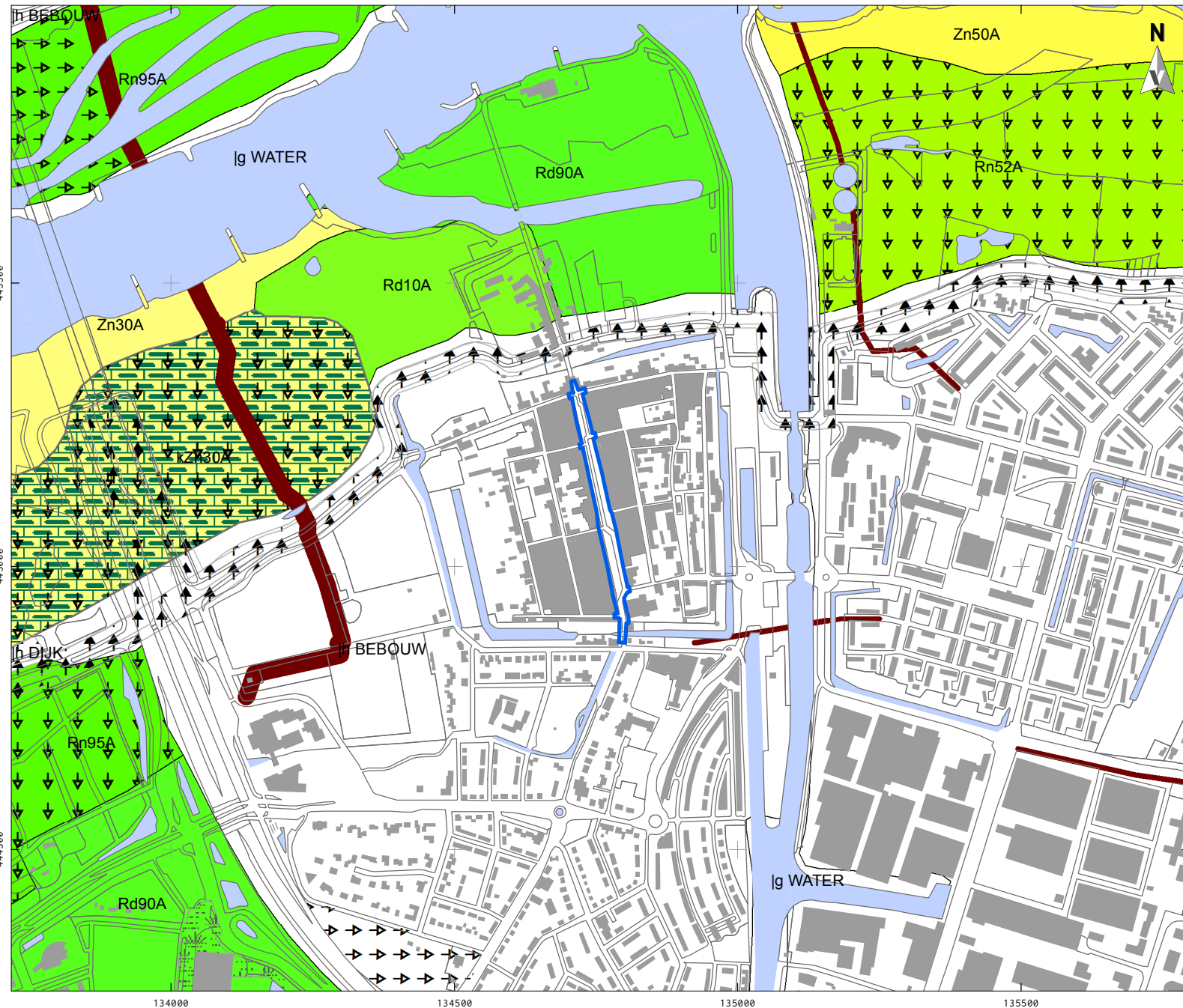
Project: V18-3831
BO Voorstraat Vianen
Rapport: V1654
Datum: Mei 2018
Bron: Top10NL, CC-BY Kadaster nov 2016
Geomorfologische kaart: PDOK
augustus 2017 / Maas *et al.* 2017

Tekenaar: FvP
Schaal: 1:10.000 / A4

0 200 m

KAART 2B - NATUURLIJK LANDSCHAP, BODEMKAART

LEGENDA

- Plangebied
- Bebouwing
- Water
- Overige topografie
- Afgegraven voor delfstoffen
- Depots
- Gemodificeerde natuur
- Vergravingen
- Transportleidingen
- Bijzonderheden bovengrond**
- k., Zavel- of klei-dek, 15 à 40 cm dik
- Zn30A Kalkhoudende vlakvaaggronden; grof zand
- Zn50A Kalkhoudende vlakvaaggronden; matig fijn zand
- Rn52A Kalkhoudende poldervaaggronden; zavel, profielverloop 2
- Rn95A Kalkhoudende poldervaaggronden; zware zavel en lichte klei, profielverloop 5
- Rd10A Kalkhoudende ooivaaggronden; lichte zavel
- Rd90A Kalkhoudende ooivaaggronden; zware zavel en lichte klei

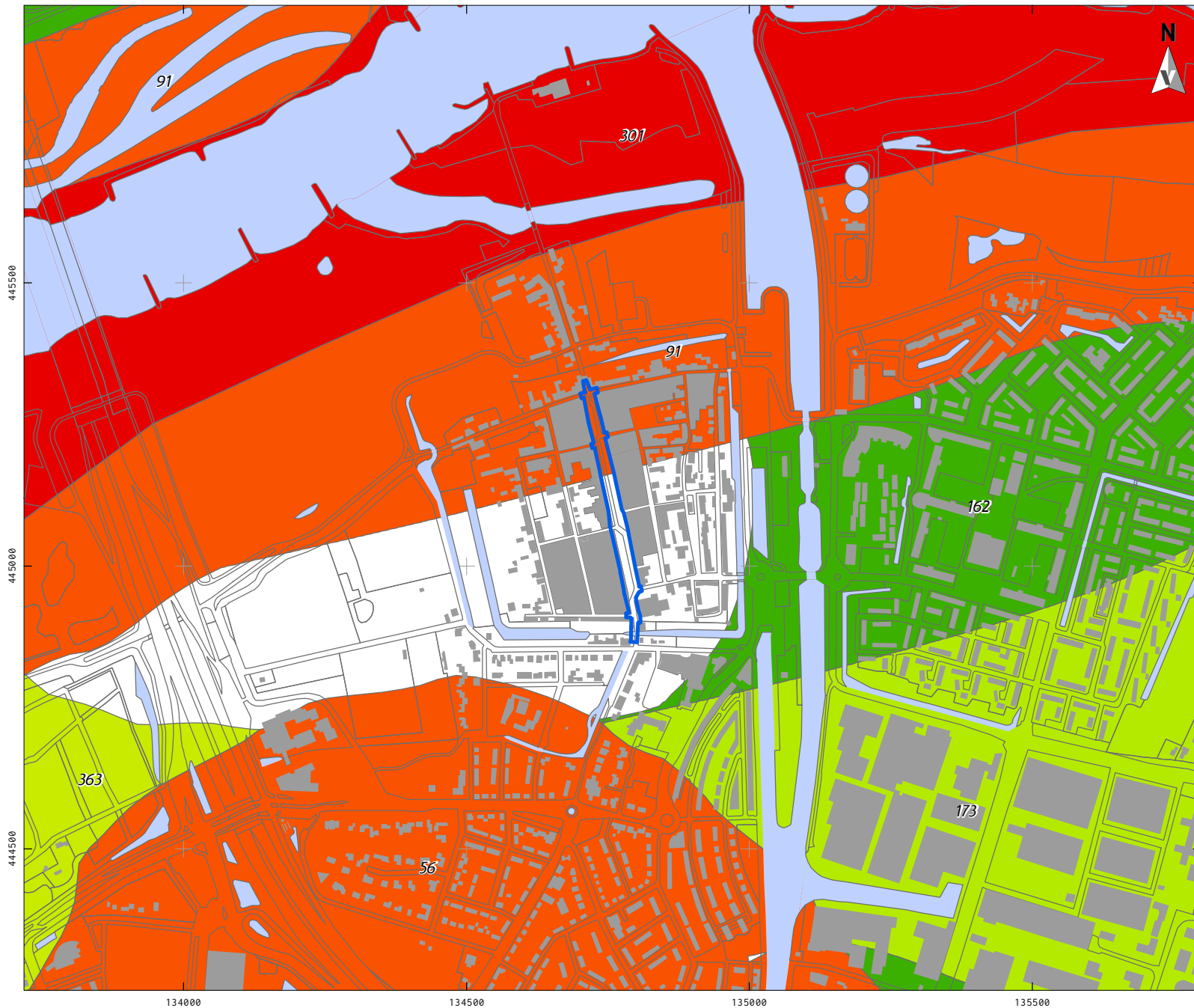
Project: V18-3831
 BO Voorstraat Vianen
 Rapport: V1654
 Datum: Mei 2018
 Bron: Top10NL, CC-BY Kadaster nov 2016
 Bodemkaart; PDOK juli 2017

FvP
 Tekenaar:
 Schaal: 1:10.000 / A4

0 200 m

KAART 2C - NATUURLIJK LANDSCHAP, STROOMGORDELS

LEGENDA

Plangebied

Bebouwing

Water

Overige topografie

Crevasses

Stroomgordel (datering sedimentatie in C14 jaren voor heden)

56, Hagestein, (2514-1050)

91, Lek (pre-embankment), (1950-850)

162, Tienhoven, (7350-6260)

173, Vuylkop, (5350-3795)

301, Lek - uiterwaarden, (>1950)

363, Vuylkoop tot Honswijk, (5350-3050)

Eindatering in kleuren

Huidig (1950 AD)

800 - 1150 14C BP = 900 AD

3001 - 3500 14C BP = 1800 BC

3501 - 4000 14C BP = 2500 BC = 4500 cal BP

6001 - 6500 14C BP = 5400 BC = 7400 cal BP

Project: V18-3831
BO Voorstraat Vianen

Rapport: V1654

Datum: Mei 2018

Bron: Top10NL, CC-BY Kadaster nov 2016
Stroomgordels, Cohen et al. 2012

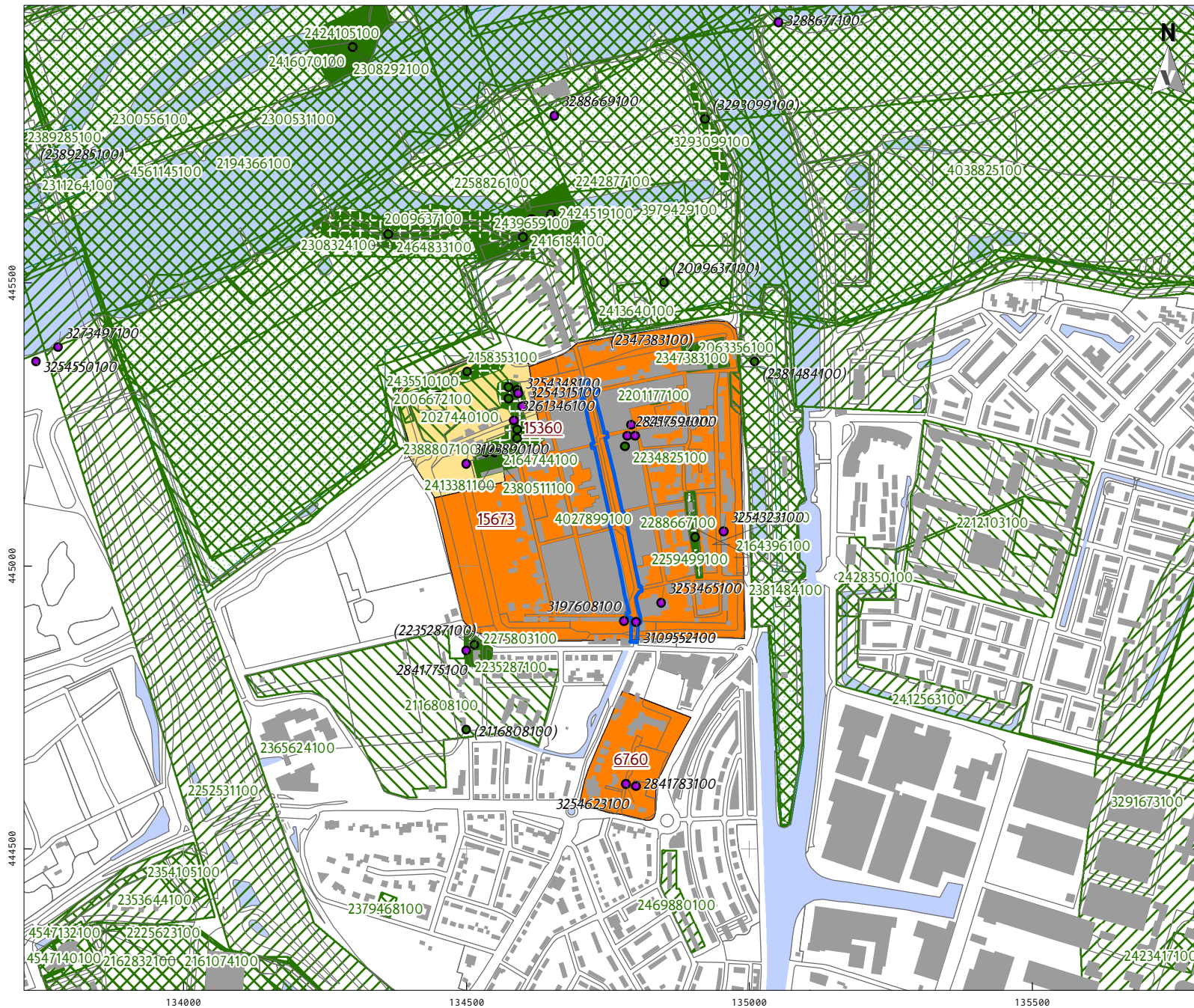
Tekenaar: FvP

Schaal: 1:10.000 / A4

0 200 m

VESTIGIA
Archeologie & Cultuurhistorie

KAART 3 - ARCHEOLOGIE

LEGENDA

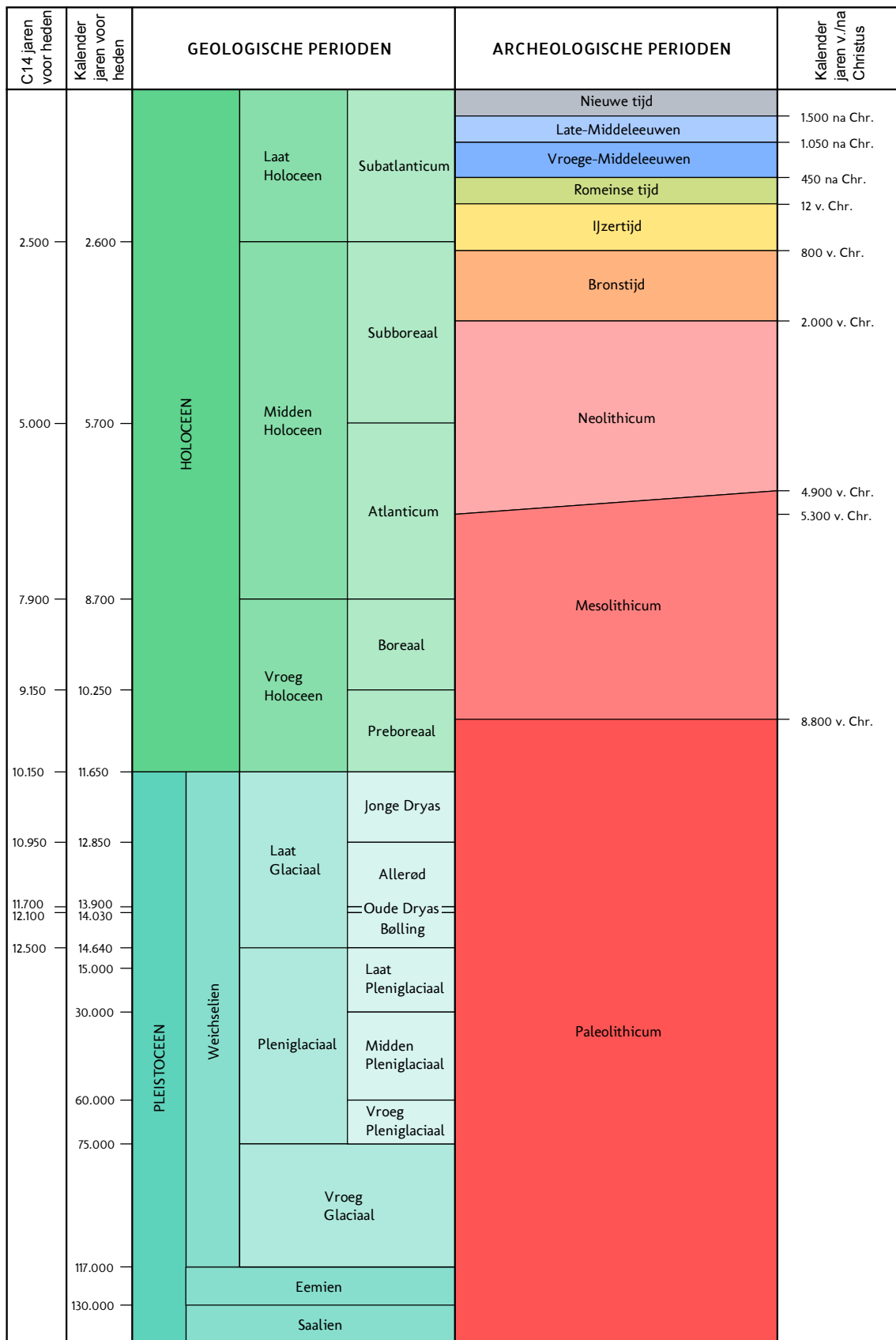
- Plangebied
- Bebouwing
- Water
- Overige topografie
- Vondstlocaties (waarnemingen)**
- Losse vondstlocatie
- Vondstlocatie gekoppeld aan onderzoek
- Onderzoeken**
- Archeologisch: opgraving of proefsleuven
- Archeologisch: begeleiding
- Archeologisch: booronderzoek
- Archeologisch: bureauonderzoek
- Archeologisch: overig
- Onbekend
- AMK-terreinen**
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde

Project: V18-3831
 BO Voorstraat Vianen
 Rapport: V1654
 Datum: Mei 2018
 Bron: Top10NL, CC-BY Kadaster nov 2016
 Onderzoeken, Vondstlocaties
 RCE 17 november 2017
 Monumenten, RCE juli 2014
 Tekenaar: FvP
 Schaal: 1:10.000 / A4

0 200 m

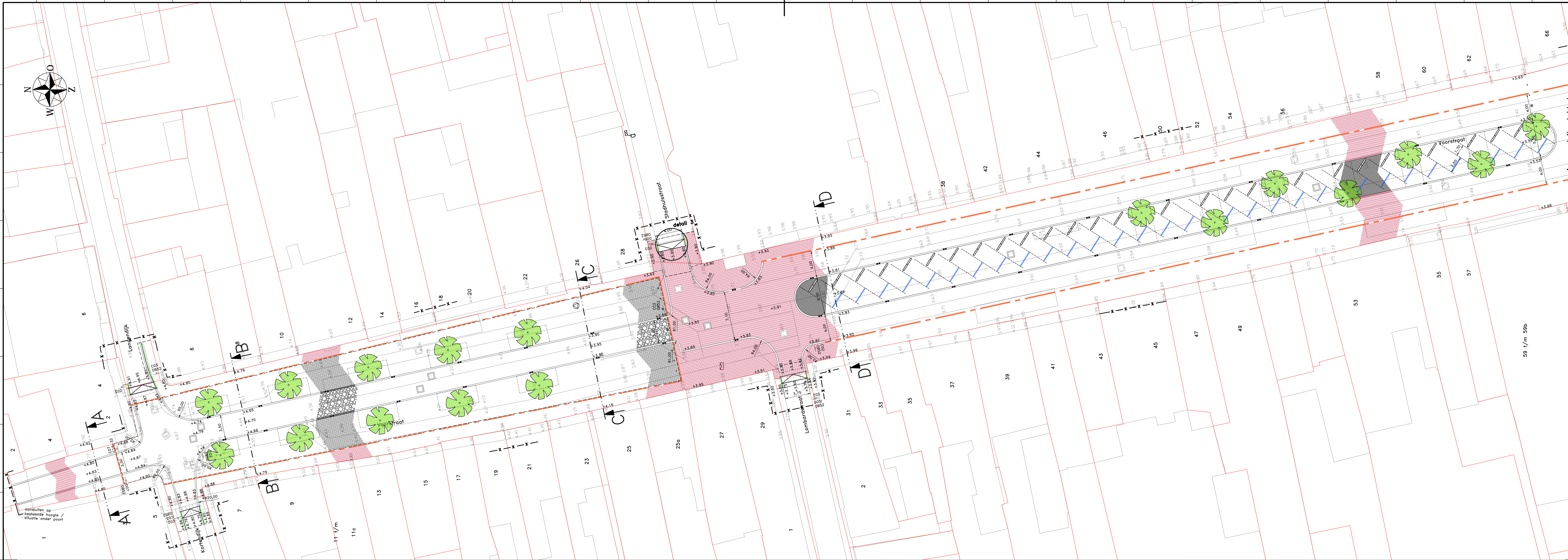
Bijlage 1 Overzicht archeologische en geologische perioden

C14 ouderdommen en gekalibreerde ouderdommen van het Holocene volgens Van Geel et al. (1980/1981). C14 ouderdom van het Laat Glaciaal volgens Hoek (2001/2008) en gekalibreerde ouderdommen van het Laat Glaciaal volgens Rasmussen et al. (2006). Overige pleistocene chronostratigrafie volgens Westerhoff et al. (2003). Archeologische perioden van de prehistorie volgens Louwe Kooijmans et al. (2005) en overige archeologische perioden volgens Archis.

Periode	Van - tot
Vroeg-Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	300.000-35.000 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	35.000-8800 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	88.00-7100 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	7100-6450 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	6450-4900 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	5300-4200 voor Chr.
Midden-Neolithicum	4200-2850 voor Chr.
Laat-Neolithicum	2850-2000 voor Chr.
Vroege-Bronstijd	2000-1800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	1800-1100 voor Chr.
Late-Bronstijd	1100-800 voor Chr.
Vroege-IJzertijd	800-500 voor Chr.
Midden-IJzertijd	500-250 voor Chr.
Late-IJzertijd	250-12 voor Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	12 voor-70 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	70-270 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	270-450 na Chr.
Vroege-Middeleeuwen	450-1050 na Chr.
Late-Middeleeuwen	1050-1500 na Chr.
Nieuwe Tijd A	1500-1650 na Chr.
Nieuwe Tijd B	1650-1850 na Chr.
Nieuwe Tijd C	1850-1950 na Chr.

Bijlage 2 Inrichtingsschetsen en profielen

- Legenda**
- - - - - werkgrens
 - - - - - bladscheiding
 - - - - - bestaande hoogte
 - - - - - nieuwe hoogte
 - - - - - aanbrengen straatbakstenen
 - - - - - dikmaat keperverband kleur roodbruin
 - - - - - aanbrengen straatbakstenen
 - - - - - dikmaat halfsteensverband kleur roodbruin
 - - - - - aanbrengen straatbakstenen (hergebruik)
 - - - - - waalformaat keperverband kleur roodbruin
 - - - - - aanbrengen Zweeds Graniet 100x140x100 mm
 - - - - - gebruikt, getrommeld, halfsteensverband kleur grijsstinten
 - - - - - aanbrengen Zweeds Graniet 100x140x100 mm
 - - - - - gebruikt, gezaagd, halfsteensverband kleur grijsstinten
 - - - - - aanbrengen Portugese keien 100x100x100 mm
 - - - - - gebruikt, halfsteensverband kleur grijsstinten
 - - - - - aanbrengen moilgoot 2 strekken
 - - - - - aanbrengen schijngoot 2 strekken
 - - - - - aanbrengen trottoirband 130/150x250
 - - - - - alle maten in m. materiaalmaten in num
 - - - - - hoogtematen in m t.o.v. N.A.P.
 - - - - - aanbrengen geleidband 70/200x250
 - - - - - aanbrengen verkeersbord
 - - - - - aanbrengen afsluitpaal (verzinkbaar)
 - - - - - aanbrengen afsluitpaal (vast)
 - - - - - aanbrengen drempelconstructie
 - - - - - aanbrengen straatkolk
 - - - - - aanbrengen inspectieput
 - - - - - aanbrengen stootbanden
 - - - - - aanbrengen bas blauw (parkeerzone)
 - - - - - aanbrengen dubbele
 - - - - - strekloag bas of roodbruin
 - - - - - aanbrengen boom incl groeiplaats

vers	datum	wijziging	gebruik	beoordeld	afgekeurd

opdrachtnemer: Postbus 56
4180 BS Waardenburg
tel. 0418-650900
fax 0418-650910
www.megaborn.com

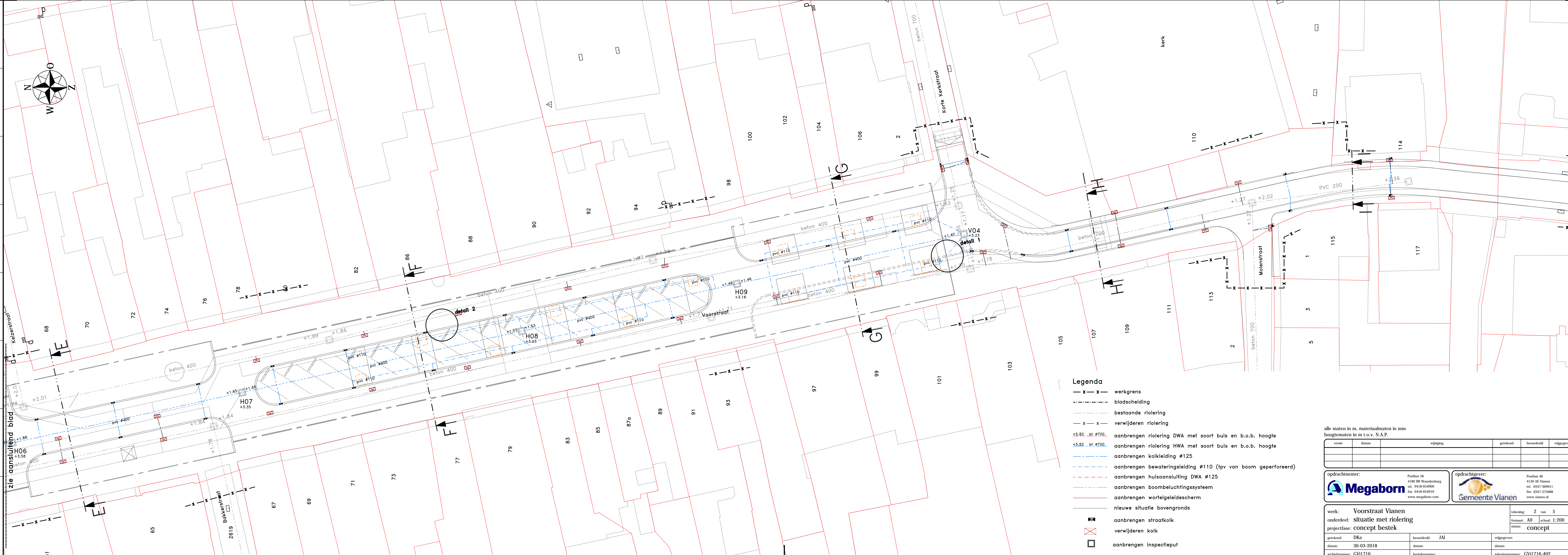
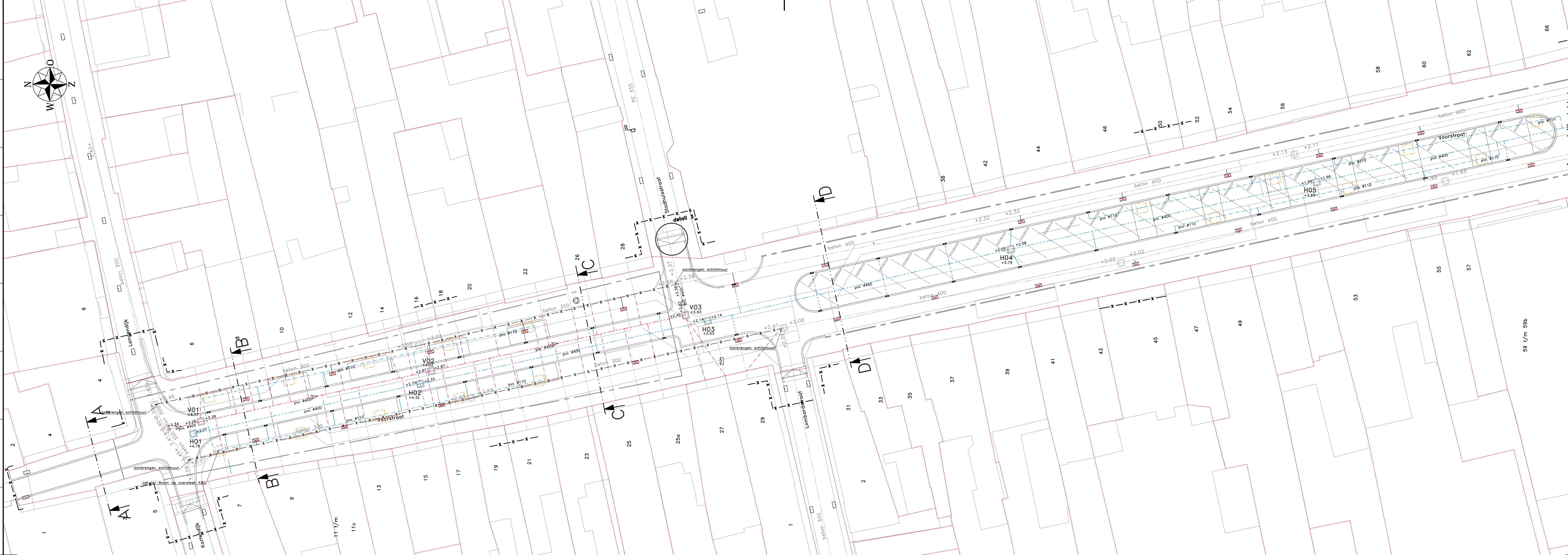
opdrachtgever: Gemeente Vianen
Postbus 05
4130 EA Vianen
tel. 0417-309011
fax 0417-31688
www.vianen.nl

wrk: Voorstraat Vianen
onderdeel: nieuwe situatie
projectfase: concept bestek

schets: DKA
datum: 30-03-2018
schetsnummer: GV1716

beoordeld: JM
bevestigingsnummer: GV1716-401

schets: 1 van 5
formaat: A0
schaal: 1:200
datum: concept

- Legenda**
- x - x - werkgrans
 - - - - - bladscheiding
 - - - - - bestaande riolering
 - x - x - verwijderen riolering
 - +5.82 st. #700 - aanbrenge riolering DWA met soort buis en b.o.b. hoogte
 - +5.82 st. #700 - aanbrenge riolering HWA met soort buis en b.o.b. hoogte
 - - - - - aanbrenge kolkleiding #125
 - - - - - aanbrenge bewateringsleiding #110 (tpv van boom geperforeerd)
 - - - - - aanbrenge huisaansluiting DWA #125
 - - - - - aanbrenge boombelichtingsysteem
 - - - - - aanbrenge wortelgeleidescherm
 - - - - - nieuwe situatie bovengronds
 - - - - - aanbrenge straatkolk
 - - - - - verwijderen kolk
 - - - - - aanbrenge inspectieput

alle maten in m. materiaalmaten in mm
hoogtematen in m t.o.v. N.A.P.

versie	datum	wijziging	gemaakt	beoordeeld	afgekeurd

opdrachtnemer: Postbus 56
4180 BS Woerdenburg
tel. 0478-650900
fax 0478-650910
www.megaborn.com

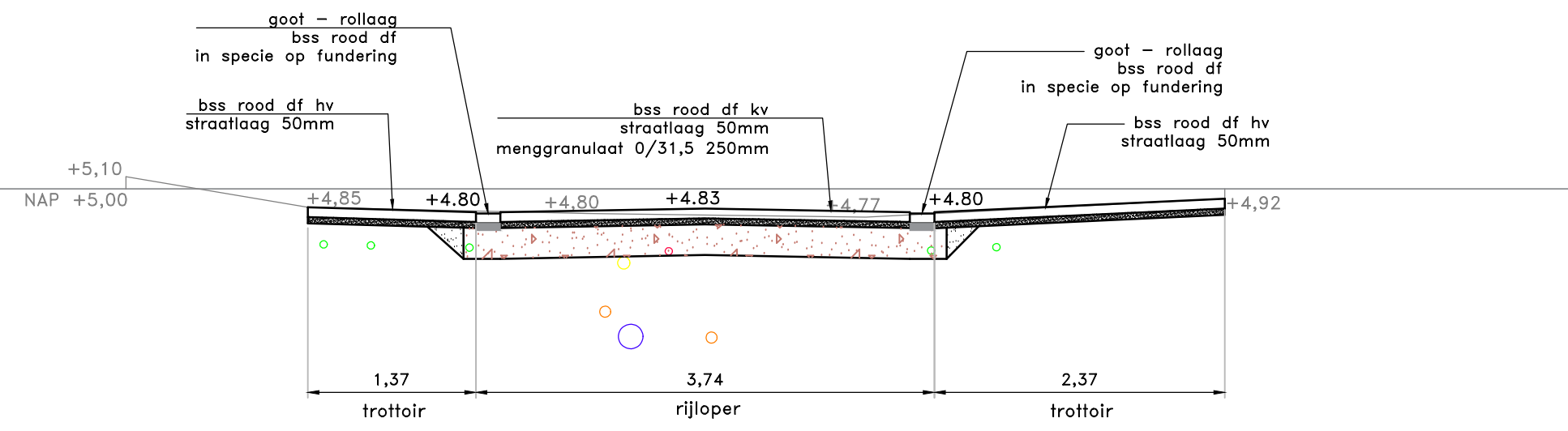
opdrachtgever: Postbus 40
4130 AE Vianen
tel. 0474-309011
fax 0474-370688
www.vianen.nl

werk: Voorstraat Vianen
onderdeel: situatie met riolering
projectfase: concept bestek

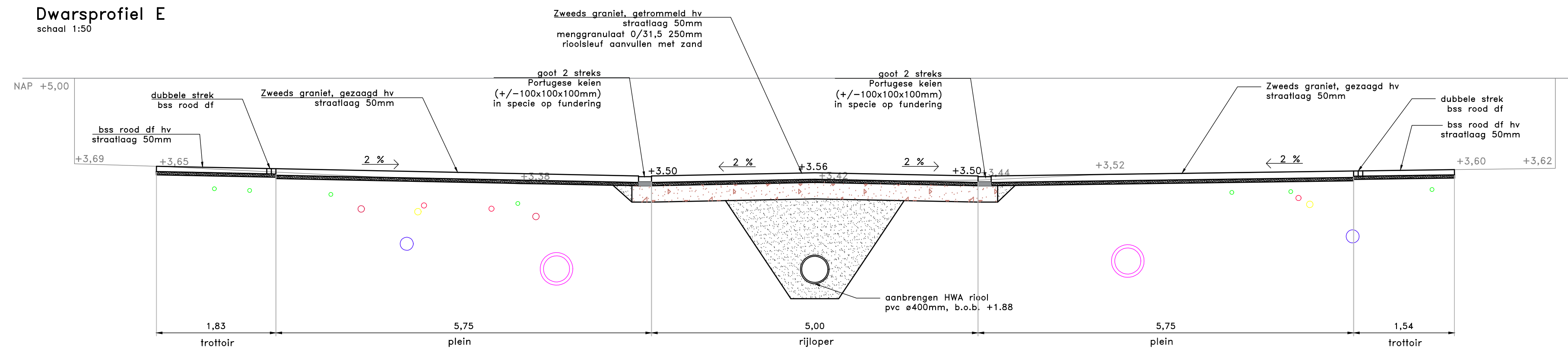
schets: 2 van 5
formaat: A0
schaal: 1:200
datum: concept

gemaakt: DKA	beoordeld: JM	afgekeurd:
datum: 30-03-2018	datum:	datum:
schetsnummer: GV1716	besteknummer:	schetsnummer: GV1716-402

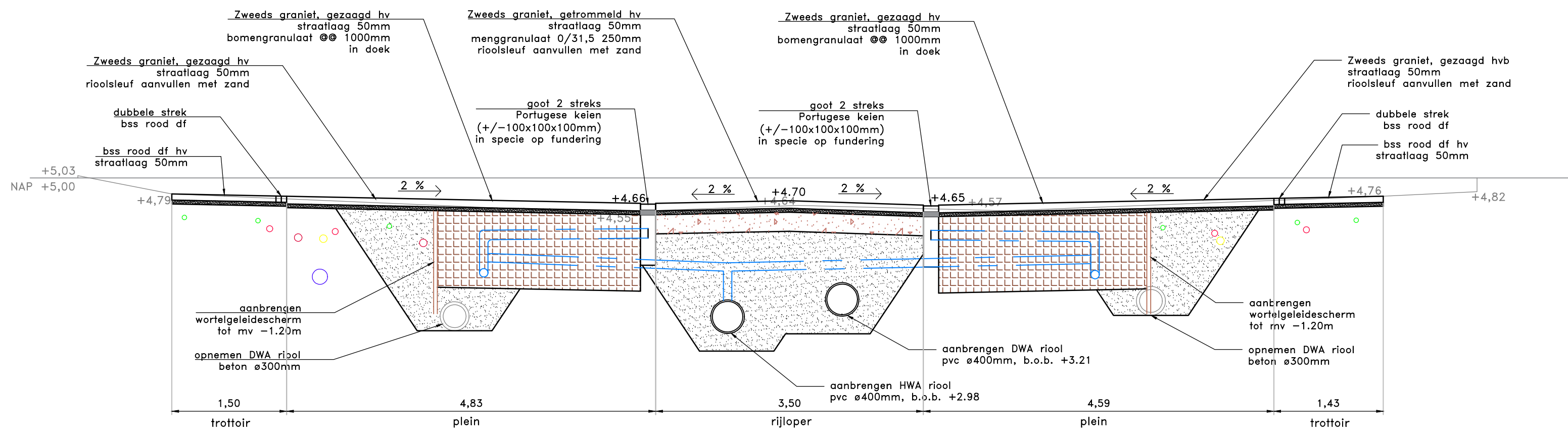
Dwarsprofiel A
schaal 1:50

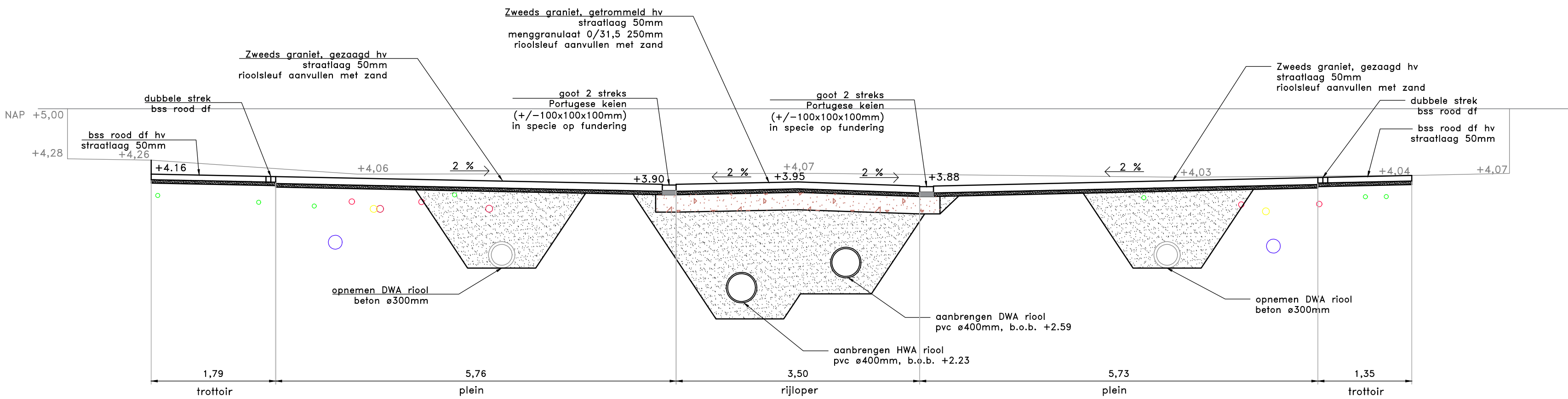
Dwarsprofiel E
schaal 1:50

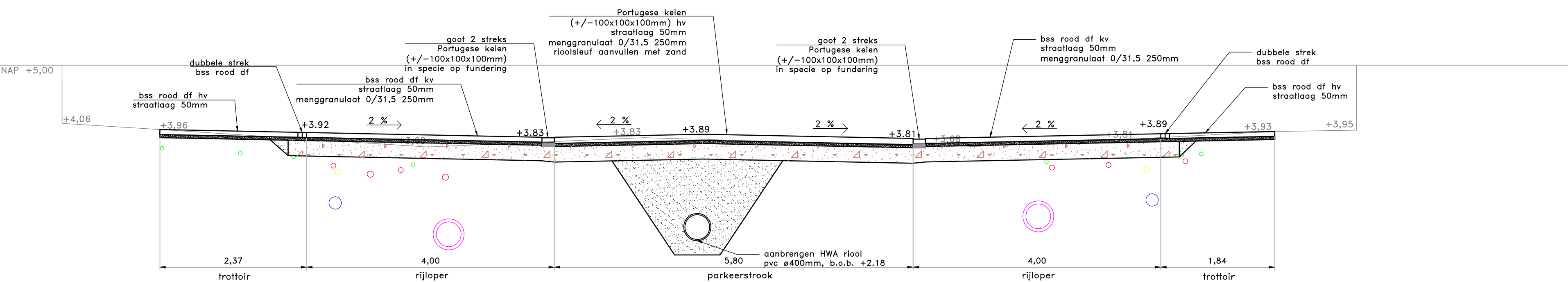
Dwarsprofiel B
schaal 1:50

Dwarsprofiel C
schaal 1:50

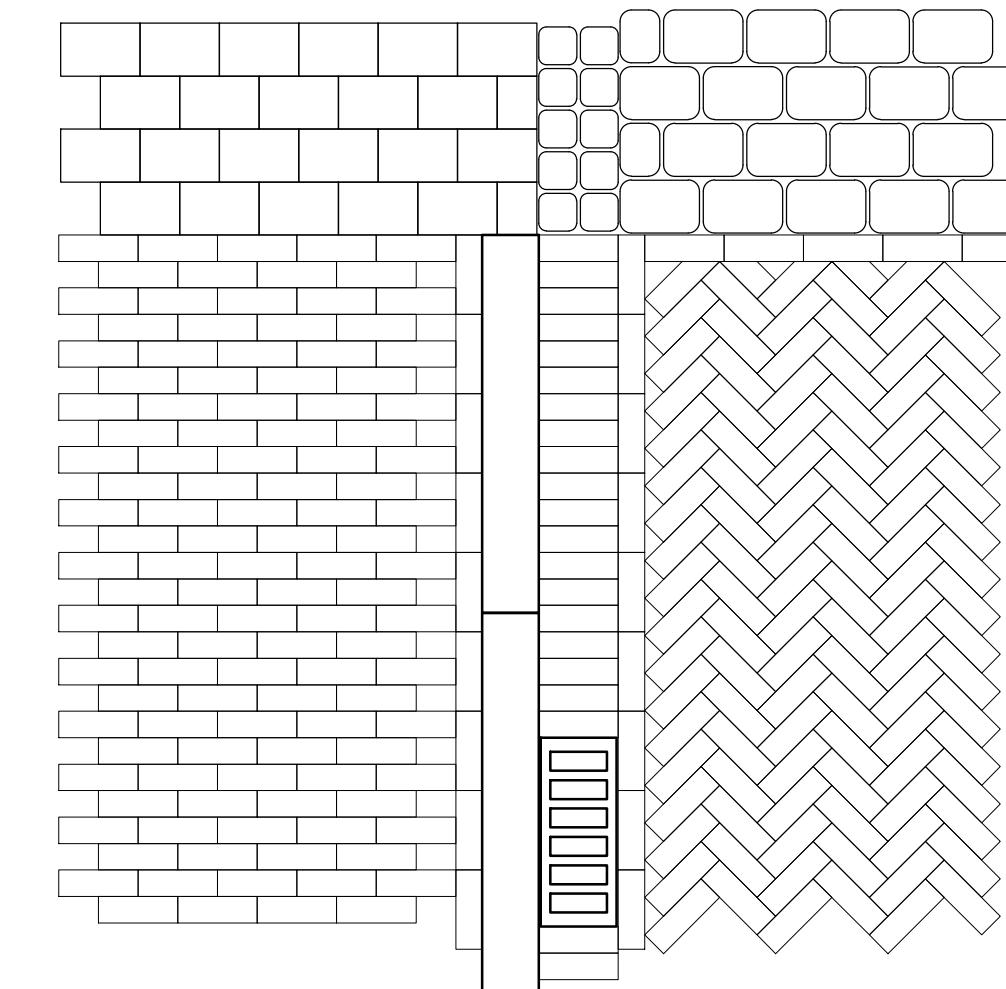

Dwarsprofiel D
schaal 1:50

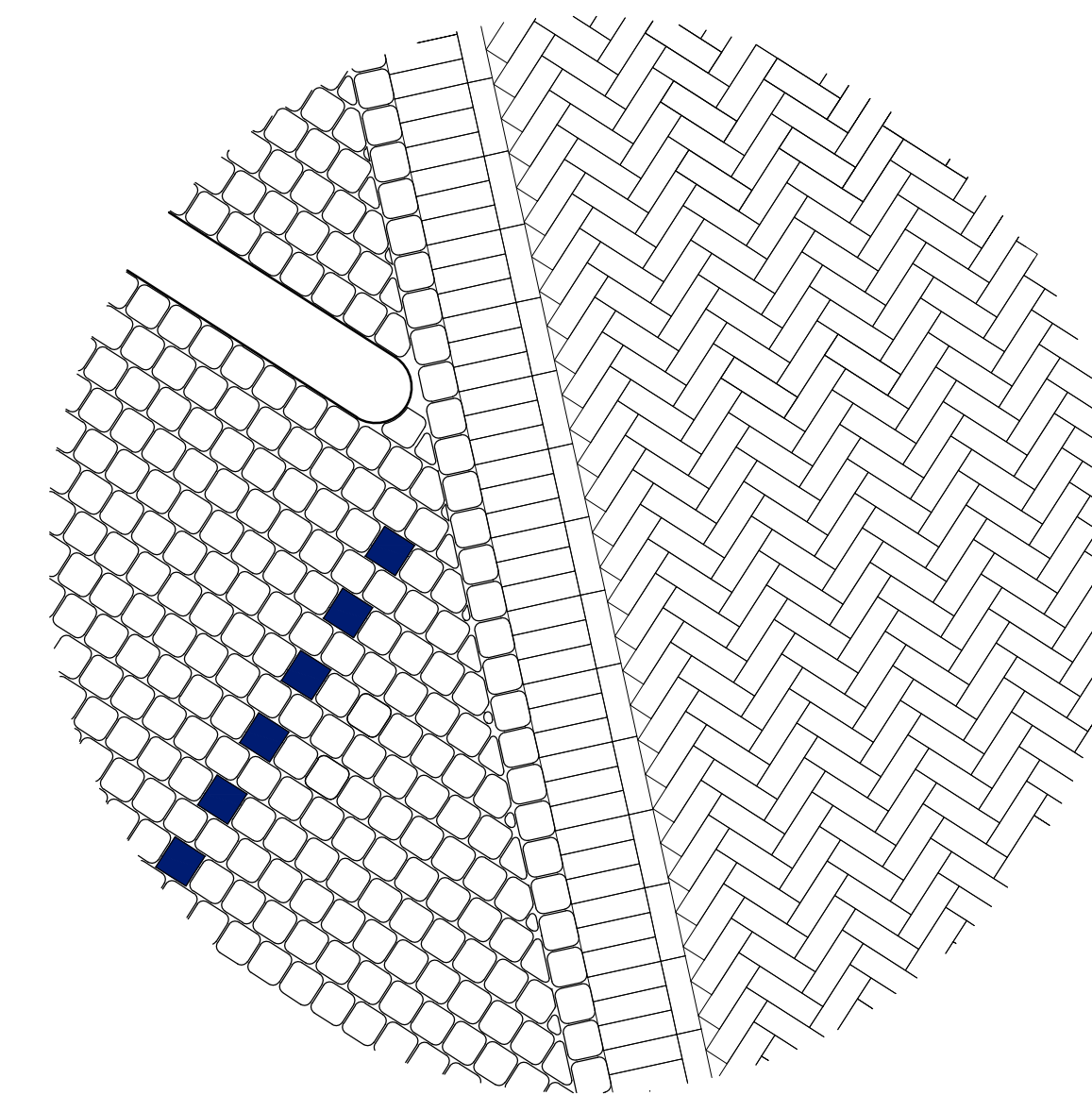
Detail 1 - straatwerk
overgang plein/straat

schaal 1:20

Detail 2 - straatwerk
parkeervak / straat

schaal 1:20

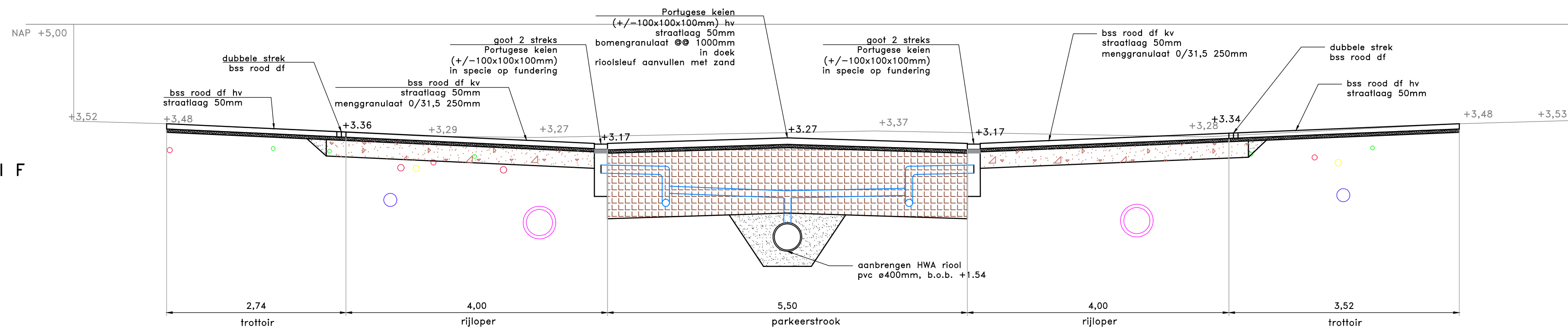

alle maten in m, materiaalmaten in mm
hoogtematen in m t.o.v. N.A.P.

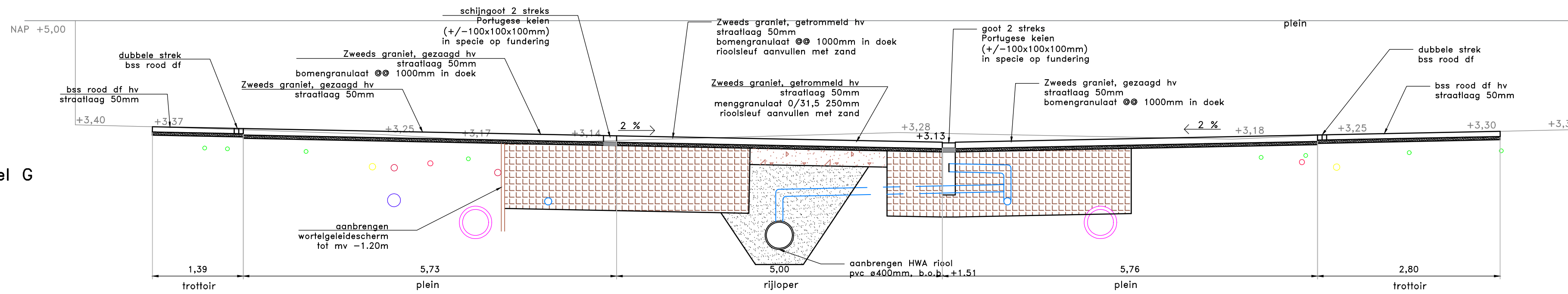
versie	datum	omschrijving	getekend	beoordeeld	vrijgegeven

opdrachtnemer:	Postbus 56 4180 BB Waardenburg tel. 0418-654900 fax. 0418-654910 www.megaborn.com	opdrachtgever:	Postbus 48 4130 EA Vianen tel. 0347-369911 fax. 0347-375688 www.vianen.nl
werk: Voorstraat Vianen		tekening: 4 van 5	
onderdeel: dwarsprofielen A t/m E, details 1 en 2		formaat: A1 schaal: 1:50	
projectfase: concept bestek		status: concept	
getekend: DKA	beoordeeld: JAI	vrijgegeven:	
datum: 30-03-2018	datum:	datum:	
archiefnummer: GV1716	besteknummer:	tekeningnummer: GV1716-404	

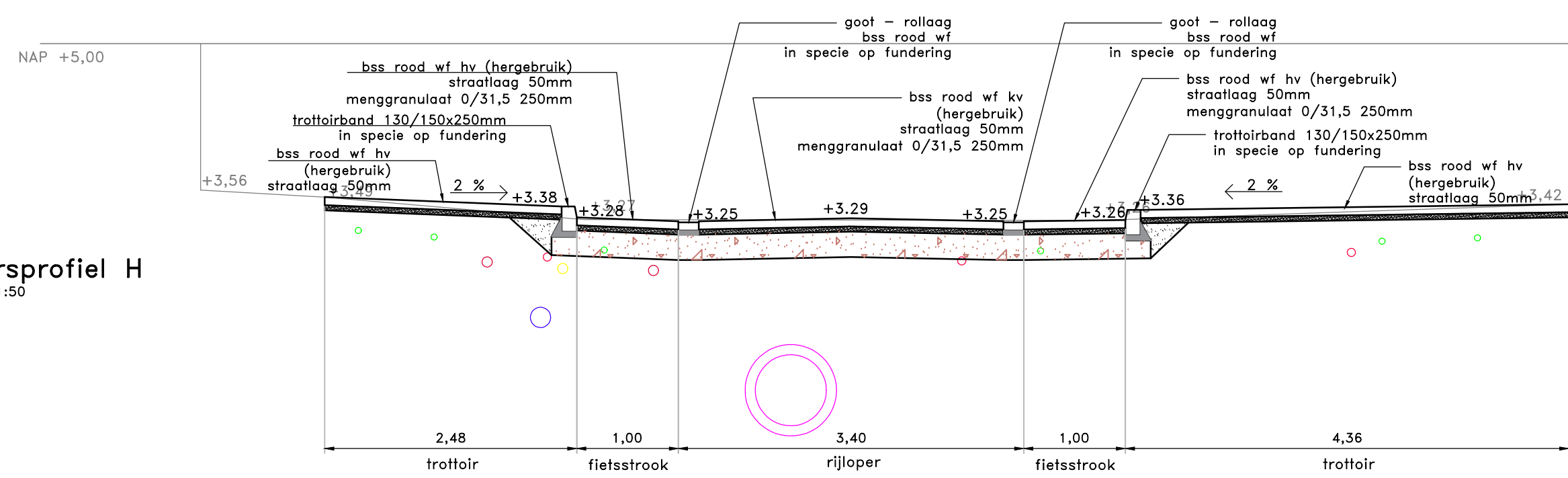
Dwarsprofiel F
schaal 1:50

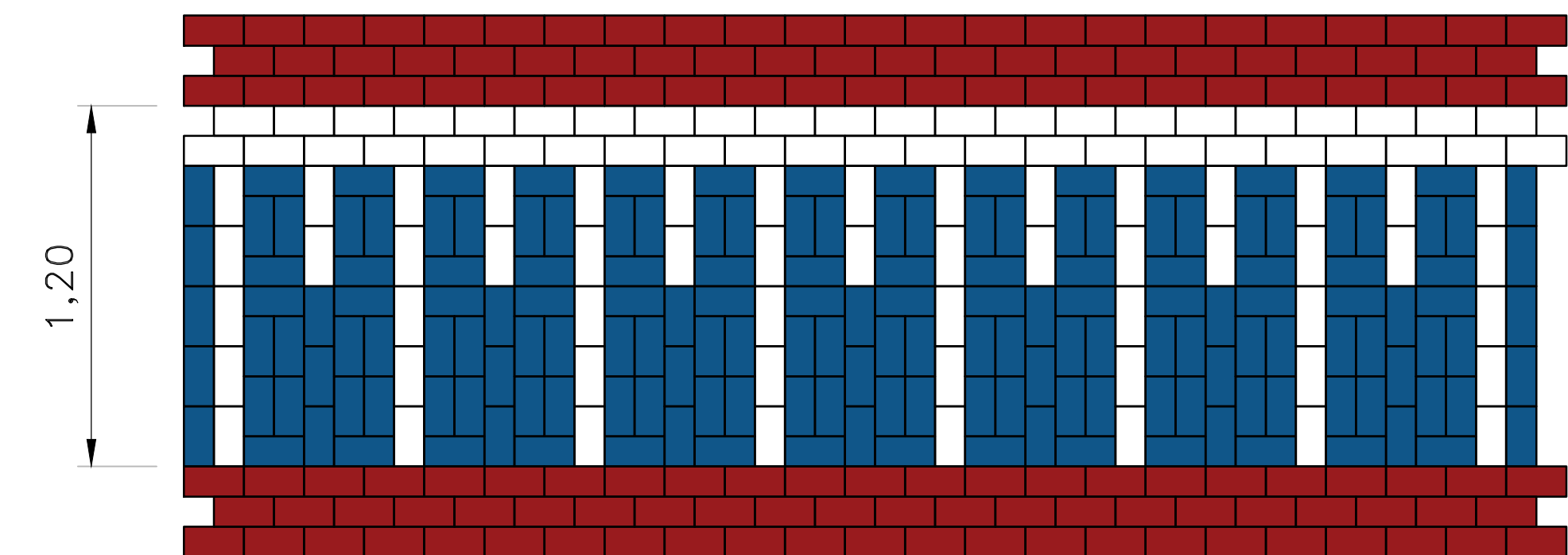
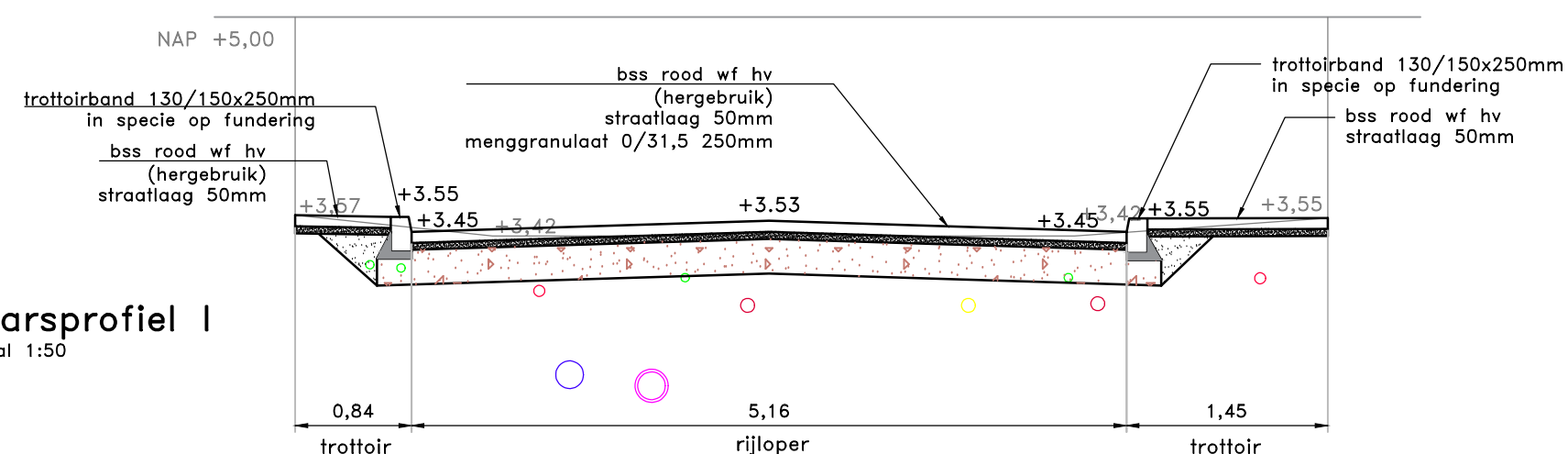
Dwarsprofiel G
schaal 1:50

Dwarsprofiel H
schaal 1:50

Dwarsprofiel I
schaal 1:50

Detail 3 - drempel (principe)

schaal 1:20

alle maten in m, materiaalmaten in mm
hoogtematen in m t.o.v. N.A.P.

versie	datum	omschrijving	getekend	beoordeeld	vrijgegeven

opdrachtnemer: Megaborn Postbus 56 4180 BR Waardenburg tel. 0418-654900 fax. 0418-654910 www.megaborn.com	opdrachtgever: Gemeente Vianen Postbus 48 4130 EA Vianen tel. 0347-369911 fax. 0347-375688 www.vianen.nl
--	---

werk: Voorstraat Vianen	tekening: 5 van 5
onderdeel: dwarsprofielen F t/m I, detail 3	formaat: A1 schaal: 1:50
projectfase: concept bestek	status: concept

getekend: Dka	beoordeeld: JAI	vrijgegeven:
datum: 30-03-2018	datum:	datum:
archiefnummer: GV1716	besteknummer:	tekeningnummer: GV1716-405

This text was set using the following freely available font software:

Allerta Copyright (c) 2010, Matt McInerney (<http://pixelspread.com>),
with Reserved Font Name Allerta.

Inconsolata_dz Copyright (c) 2006, Raph Levien (<http://www.levien.com>),
with Reserved Font Name <Inconsolata>.
Copyright (c) 2009, David Zhou (<http://blog.nodnod.net/>)
with Reserved Font Name <Inconsolata_dz>.

Molengo_Vestigia Copyright (c) 2007, Denis Moyogo Jacquerye,
with Reserved Font Name <Molengo>.
Copyright (c) 2011, Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie (www.vestigia.nl),
with Reserved Font Name <Molengo_Vestigia>; available at www.vestigia.nl/fonts.

This Font Software is licensed under the SIL Open Font License, Version 1.1.
The license is available with a FAQ at: <http://scripts.sil.org/OFL>

Vestigia BV *Archeologie & Cultuurhistorie*
Spoorstraat 5
3811 MN Amersfoort
Nederland

Telefoon 033 277 92 00
E-mail info@vestigia.nl
Website www.vestigia.nl

K.v.K. Gooi- en Eemland 32078894

Erfgoedingenieurs

“Engineering the past, creating the future”

